

SANCTORII SANCTORII

JUSTINOPOLITANI

DE

MEDICINA STATICA

LIBRI OCTO

Accedunt

GEORGII BAGLIVI

PHILOSOPHI, ET MEDICI

CANONES

DE

MEDICINA SOLIDORUM

Ad rectum Statices usum.

ROMAE, 1704. *Praesidum permissu.*

Typis Bernabò. Sumpt. Hæred. L'Hullié.

Illustrissimo, & Excellentissimo

GYMNASII PATAVINI

Moderatori

NICOLAO CONTARENO

Senatori amplissimo

Sanctorius Sanctorius.

DIU mecum cogitavi, & animum diversimodè distractum habui, Illustrissime CONTARENE, an hæc nostra ars Statica, nova quidem, & ante me à nemine tacta, in lucem esset promenda: undique erant mihi efficacissimæ rationes, quæ me variè exagitabant: ex una parte erat imperitorum, & malevolorum

hominum magna acies, qui vel nova improbantes, vel subtilia non intelligentes, hanc artem divinam licet, damnaturi essent: alia verò ex parte hæc me impellebant, amicorum interpellatio, res ipsa innumeris experimentis confirmata: sed mihi humanius videbatur hujusmodi arcana in usum hominum potius expromere, quam suppressa, interque privatos detenta parietes quasi sepulta continere: etenim majorem laudem semper meriti fuerunt, qui præclaros artis fructus aliis sunt impertiti, quam qui domi occultatos tenuere: adhuc tamen supererant angustiæ, si in hoc partu caruissem celebratissimo defensore, qui nominis splendore, eximia virtute, miroque etiam erga me amore esset affectus

fectus

fectus: Tu ille es: Qui splendore, & auctoritate præfulges, à cujus consilio, & prudentia Reipub. negotia summa cum nominis tui immortalitate dependent. Qui Reipub. administrationē cum studiis scientiarum omnium conjunxisti, quod inter cætera tua, admiranda demonstrant præclara illa tua monumenta Historiarum, necnon de Cive, quæ in tuo musæolo abdita, inter quam plurimas alias tuas divinas lucubrationes publicæ litteratorum utilitati præripis, eorum autem editionem, ac usum omnes maximo affectu, summaque aviditate anhelamus: Tu ille es, qui me à primis studiorum exordiis in fidem, ac tutelam tuam recepisti, quadragintaque annorum ferè curriculo usque ad ho-

diernum diem amore prosecutus es, unde singulari tuæ benevolentiæ, ac gratiæ accepta refero innumera beneficia tum meo, tum amicorũ nomine impetrata. Accipe igitur Senator Amplissime hanc, quam multorum annorum cursu peperi fæturam; eamque qua polles auctoritate contra protervam Zoilorum catervam pro summa tua humanitate tueri, & perpetuò defendere non desinas. Dat. Venetiis Kal. Novemb. Anno salutis 1614.

SAN-

SANCTORIUS SANCTORIUS

AD

LECTOREM.

Novum, atque inauditum est in Medicina, posse quempiam ad exactam perspirationis insensibilis ponderationem pervenire: nec quisquam Philosophorum, nec Medicorum unquam hanc Medicæ facultatis particulam aggredi ausus est: Ego verò primus periculum feci, & (nisi me fallat genius) artem ratione, & triginta annorum experientia ad perfectionem deduxi, quam consultius judicavi doctrina Aphoristica, quàm Diexodica describere, primò ad imitationem magni nostri Dictatoris, cujus vestigiis insistere gloriosum semper duxi; deinde id feci quasi necessitate impulsus, quandoquidem ipsa experimenta, quibus quotidie assiduis multorum annorum studiis incumbebam, ita me ad hanc doctrinæ

næ formam Aphoristicam manu quasi ducebant, ut Aphorismos optimè inter se connexos miro hoc ordine digesserim, eo plane modò quo apes primum mel ex variis floribus delibant, & deinde in apiariis per ædicularum suarum favos elaboratum miro ordine disponunt.

De utilitate autem artis nihil dicam, cum nemini lateat, quantum in medendo ponderis habeat insensibilis perspirationis cognitio: solum hoc unum benignum Lectorem admonitum velim, cum sic se ferant res humanæ, ut res novas invidia opprimere potius, quam studio illas promovere conentur, scio multos non solum vulgares, sed etiam ex literatorum censu, non veritatis amore ductos, sed ambitionis æstro, aut vana contradicendi libidine, aut invidiæ stimulo impulsos, cōtra artem hanc novam insurrecturos, eamque graviter detracturos esse, licet ne nomine quidemtenus artem ipsam salutaverint. Verum illis omnibus, si veritatem sectari desiderant, ita satisfaciam:

ut

ut veritatem ipsam sinceram ac puram putam non solum animo & intellectu percipiant, sed oculis etiam in ipsis quasi manibus palpent, si modo quæcumque de insensibilis perspirationis ponderatione, deque ejus causis, de tempore, de commodis & incommodis, de excessu & defectu de aere, cibis, & potibus, & aliis sex rebus non naturalibus impedietibus, vel promoventibus perspirationem, & quæcunque alia in hoc libro tradidi, ea ad rigorosæ trutinæ examen revocent.

Neque fastuoso supercilio hanc trutinam parvifaciant, vel contra præstantissimam artem inania sciolorum more diblaterent, quippe eos non alio responso dignos putabo, quam postica illa Persii sanna, qui Andabatarum more cæcutientes veritatem mordicus perosi, non sese Eubæos solum, aut Cordubenses in percipienda veritate, sed ineptissimos Aristarchos in reprehendenda demonstrant. Venetiis 1614.

IM-

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiss. Patri Sac. Palatii Apostolici Magistro.

D. de Zaulis Episc. Verulanus Vicesgerens.

INgeniosas, subtiles, atque utiles Medicinæ Staticæ regulas excogitavit Sanctorius cõmuni plausu receptas, pluriès prælo commissas, & nunc iterum merito committendas. Eas nova periphrasi, & proficuo Canonum additamento Dn. Georgius Baglivus exornat, qui Reipublicæ litterariæ propriis Operibus jam exhibitis celebris, alienis etiam eorum consortio existimationis, & famæ complementum adjungit. Sic sentio P. V Reverendissimæ mandatis obtemperans. Romæ 9. Augusti 1704.

Bartholomæus Santinellus ex Romani Collegii Archiatris.

IMPRIMATUR.

Fr. Joannes Baptista Carus, Magister, & Reverendissimi P. Paulini Bernardinii Sacri Apost. Palatii Magistri Socius Ordinis Prædicatorum.

A.D.

AD

ANCTORIUM

SANCTORIUM

Medicorum Coryphæum.

ODE.

NOn tè silebo Asclepiadum decus;
Princeps stateræ nobilis, inclytum
Cui Pergamum, cui ter beata
Insula Cos, Arabesque debent:

Tu falsitatis nube recognita
Miro reformas ordine dogmata;
Artemque nugis involutam
Reddis Apollineam nitori.

Ignota Priscis viribus ingeni
Miracla rerum plurima detegis;
Solusque saperdum tot inter
Myriades sapiens videris.

Seclum beatum, cui novus obtigit
Heraclides, cui mens veterum omnium
Uni reviviscens nitescit
Archiatro sociata sacro.

Tu sæva victor fata super sedens
Spernes sororum jura nocentium;
Famaque crebescet perenni
Post cinerem, & tua busta nomen.

Joannes Stephanus, M. Ph.

In

DE

DE PONDERATIONE

INSENSIBILIS PERSPIRATIONIS,

Sectio Prima.

APHORISMUS I.

SI quanta, & qualis oporteat, quotidie fieret additio eorum quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedunt, ſanitas amiſſa recuperaretur, & præſens ſemper conſervaretur.

II.

Si medicus, qui præeſt aliorum ſanitati, ſit ſolum capax additio-

nis, & evacuationis sensibilis, & nesciat quanta quotidie illorum sit perspiratio insensibilis, illos decipit, & non medetur.

III.

Ille solus, qui sciet quantum, & quando, magis vel minus corpus occultè perspirat, penetrabit, quantum, & quando erit addendum, vel auferendum pro sanitate conservanda, & recuperanda.

IV.

Perspiratio insensibilis sola solet esse longè plenior, quam omnes sensibiles simul unitæ.

V.

Perspiratio insensibilis, vel fit per poros corporis, quod est totum transpirabile, & cutem tanquam nattam circumpositam habet; vel fit per respirationem per os factam, quæ unica die ad selibram circiter ascendere solet; hoc enim indicant guttæ in speculo, si ori apponatur.

Si

VI.

Si cibus, & potus unius diei sit ponderis octo librarum, transpiratio insensibilis ascendere solet ad quinque libras circiter.

VII.

Quantitas perspirationis insensibilis aliquam varietatem patitur pro varietate naturæ, regionis, temporis, ætatis, morborum, ciborum, & aliarum rerum non naturalium.

VIII.

Ex corpore mane ponderato antè, & post excretionem sensibilem, quanta fuerit nocturna perspiratio, & sensibilia excrementa, facillimè telligitur.

IX.

Si corporis pondus plus solito augeri incipiat sine majori cibi, vel potus additione, vel sensibilium excrementorum retentione, facta est adiapneustia.

X.

In eadem salubritate corpus

conservatur, quando ad idem pondus sine ulla insolita evacuatione sensibili regreditur: sin verò ad idem pondus per solito plènius lotium, vel secessum reducitur, incipit à pristina elongari salubritate.

XI.

Si ex Staticis deprehendatur, impeditam esse perspirationem, diebus sequentibus vel succedet plenior perspiratio, vel aliqua evacuatio sensibilis plenior, vel cachexiæ vestigium, vel febris.

XII.

Non possunt stare simul, multa perspiratio, & multa solitoque major sensibilis evacuatio.

XIII.

Si quis plus justo sensibiliter evacuat, minus justo perspirat.

XIV.

Crassa excernere, meiere, vel sudare plus justo, & perspirare minus, malum.

XV.

Si corpus ad idem pondus quotidie revertatur, nulla facta mutatione in perspirabilium evacuatione, non indigebit crisi, sanumque conservabitur.

XVI.

Malæ qualitates introducuntur, dum corpus uno die est unius ponderis, altero alterius.

XVII.

Illud pondus est unicuique salubritatis norma, quo, dum acclivia ascendit, se solito leviorem persentit.

XVIII.

A copia oriuntur malæ qualitates, sed non vice versa.

XIX.

Pondus, necnon copia minuitur, aut evacuatione crudi sensibilis, vel insensibilis; aut cocti sensibilis, vel insensibilis: hæc est salubris, illa tollit copiam, sed relinquit malam qualitatem.

XX.

Transpirationis insensibilis duæ sunt species: altera fit statim à somno, facta concoctione, & post hanc augentur vires; altera, in vigilia: & hæc elevatur à crudo succo, & ob hanc flaccescunt: fit enim cum majori vel minori violentia, prout major, vel minor est vigiliæ motus.

XXI.

Perspiratio, quæ salubriter aufert è corpore multum, idque inutile pondus; non est quæ cum sudore fit, sed ille halitus invisibilis, qualis hyeme uno die naturali ad quinquaginta uncias, & ultra, exhalare potest.

XXII.

Invisibilis perspiratio fit visibilis, vel quando nutrimentum est nimium, vel quando calor languet, vel ob motum violentum.

XXIII.

Perspiratio insensibilis juncta cum sudore, mala: quia sudor fibrarum

brarum vires diminuit: dicitur aliquando bona, quia à majori malo divertit.

XXIV.

Quantò ſubtilior, & ſine madore eſt inviſibilis perſpiratio, tantò ſalubrior.

XXV.

Liquida omnia excrementa ſunt graviora; fundum petunt: craſſa ſunt leviora, & innatant, qualia ſunt fæces duræ, craſſæ, ſputamina, & alia id genus.

XXVI.

Liquida excrementa plus oneris, data magnitudinis paritate, à corpore auferunt, quam dura, & conſiſtentia.

XXVII.

Liquida quoque cibaria ſunt ponderoſiora, & ſolida leviora: panis, caro, levia: vinum, juſculum, gravia. Tanti ponderis eſt vini cyathus, quanti unus integer panis mole ferè triplo major.

XXVIII.

Illa viventis conditio, dum ſentitur corpus oneroſum quādo non eſt, pejor eſt quam illa, dum ſentitur quando eſt.

XXIX.

Corporis viventis pondus eſt æquivocum: ſimul enim ſtare poſſunt, corpus eſſe ſolito oneroſius, & ſe perſentire leviorem: & verſa vice, corpus ſcilicet eſſe factum ſolito levius, & ſe graviorem perſentire.

XXX.

Si hæc duo ſimul conſpiraverint, alterum, quod homo ſe ipſo leviorem ſentiat; alterum, quod reverà non ſit levior, indicabunt ſtatum ſaluberrimum.

XXXI.

Corpus, quod acquirit minus pondus latitudinis ſuæ ſalubritatis, eſt pejoris conditionis, quam illud quod acquirit majus pondus ſuæ ſalubritatis.

Dum

XXXII.

Dum corpus ob animi vel corporis motum, redditur minoris ponderis, ſtatim redditur minoris virtutis: quod non contingit, ſi reddatur minoris ponderis à ſomno poſt factam concoctionem.

XXXIII.

Si abſque præcedenti violentia pondus fiat minus, & vires cadant, id accidit, quia non remittitur quantum amittitur.

XXXIV.

Tribus modis tantum animal fit debile, vel dum pondus corporis augetur, nulla facta virium reſolutione: vel dum reſolvuntur vires, eodem corporis pondere perſeverante: vel dum vires, & pondus cadunt.

XXXV.

Laſſitudo illa, quæ fit, dum corpus redditur minoris roboris, & minoris ponderis, eſt aliis periculoſior: pondus enim eſt roboris ſpecies.

XXXVI.

Pondus corporis indit nobis robur, vel dum trahimus aliquid deorſum, vel dum utimur vectione, vertigine, vel pulſu.

XXXVII.

Senis robur ſæpè à corporis pondere magis, quam à viribus dependet: vetus animal exigui ponderis poteſt diu vivere, ſed non poteſt eſſe robuſtum.

XXXVIII.

Si à ſomno corpus redeat ad conſuetum pondus abſque omni ſenſu moleſtiæ, bonum; ſignum enim eſt perfectæ concoctionis; ſi verò cum moleſtia, malum.

XXXIX.

Corpus ob externa errata non labitur in morbum, niſi antea aliquod viſcus habeat præparatum: præparatio hæc cognoſcitur ex ſolito majori, ſeu minori pondere, non ſine aliqua præcedenti moleſtia acquiſito.

Na-

XL.

Natura, dum in perſpirandi officio eſt impedita, incipit ſtatim in multis deficere.

XLI.

Dum caput dolore gravatur, ſtatim corpus incipit minus perſpirare, & ponderoſius reddi.

XLII.

Prima morborum ſemina tutius cognoſcūtur ex alteratione inſolitę perſpirationis, quam ex læſis officiis.

XLIII.

Si ex ponderatione videris conſuetum perſpirabile retineri, & ſudorem, vel lotium poſt aliquot dies non fuciſſe, inde cognoſces, retentum prænuntiare futuram putredinem.

XLIV.

Si verò ex ponderatione videris ob cauſam violentam perſpirabile plus ſolito evolaſſe, ſcias in locum perſpirabilium violenter evacuatorum ſtatim confluere cruda, & in meatibus minimis impingi.

XLV.

Quæ impinguntur, si fieri possint secundùm omnes partes fluxilia, seu perspirabilia, bonum: sin minus, pars continens prius fit dura, coriique specimen referens, & deinde scirrhosa.

XLVI.

Si perspirabile neque à natura, neque à calore febrili resolveretur, corpus illicò ad malignam febrem præpararetur.

XLVII.

Febricitantes in pejus æquè incidunt, si à Medico imperito medicamentis importunè exhibitis illorum perspiratio divertatur, ac si ab erratis ægrotantium.

XLVIII.

Cassiæ pauxillùm non divertit perspirationem, non lædit vires, sed solùm aufert è corpore inutile pondus: aliæ verò medicinæ magis evacuant, & remotiores partes attingunt, & corpus magis leve efficiunt: cibus tamen, & potus sub-

ſubſequẽs implent evacuatos meatus, inde alvus, & veſica exiccantur, & paulò poſt corpus ſæpè ponderoſius redditur.

XLIX.

Quilibet corporis dolor ſive labor, coſti perſpirabilis tranſitum impedit.

L.

Quodvis frigus minimum quidem, quod noctu dormiendo patimur, impedit perſpirationem.

LI.

Una ex frequentioribus cauſis, quæ tempore æſtivo impedit tranſpirationem, eſt crebra in lecto corporis agitatio.

LII.

Tres ſunt internę cauſæ prohibitę perſpirationis, occupatio naturæ, diverſio, & vires imbecilles.

LIII.

Hinc ex Staticis patet in die medicinæ, & ab aſſumpto cibo, trium horarum ſpatio exiguam fieri perſpirationem: in die medicinæ intenta

tenta est natura evacuationi sensibili: ab assumpto cibo primæ concoctioni.

LIV.

In fluxu, & vomitu prohibetur perspirātio, quia divertitur.

LV.

Amictus valdè onerosi sunt impedimento perspirationi, quia vires debilitant.

LVI.

Non qualibet hora corpus eodem modo perspirat, quia ab assumpto cibo quinque horis libram circiter perspirabilis magna ex parte exhalare solet, à quinta ad duodecimam tres libras circiter, à duodecima ad decimamsextam (quo tempore occasio est alendi, vel medicandi) vix selibram.

LVII.

Qui nutritur, vel medicamentis evacuatur horis majoris perspirationis, quales sunt ut plurimum matutinæ, maximè læditur, quia à cibo, & à medicamento maximè divertitur perspiratio. Ma-

LVIII.

Magis occulta, & insensibilis perspiratio nos sublevat, quam omnes sensibiles simul unitæ; à somno enim ante excretionem sensibilium excrementorum quisque sentit se leviorem, quia revera factus est levior solito tribus libris circiter.

LIX.

Spatio unius noctis sexdecim unciæ lotii plus minusve; quattuor coctorum excrementorum per alvum; quadraginta & ultra per occultam perspirationem, evacuari ut plurimum solent.

LX.

Pluribus unica die naturali per insensibilem perspirationem tantum evacuatur, quantum per alvum quindecim dierum cursu.

LXI.

Ut quid nostratum plurimi in omni ęgritudine solùm per alvum, vel per urinam, evacuandum sibi pro-

proponunt, & de insensibili perspiratione vix cogitant?

LXII.

Si magis solito noctu perspiraveris, sed sine sudore, atque omni molestia, persuasum te habeas de optima valetudine.

LXIII.

Tunc quam maximè recedimus à morbo, quando pervenimus ad medium latitudinis ponderis salubris, non ob evacuationem sensibilem spontaneam, vel à medico factam, vel ob jejunium, sed ob perspirationem insensibilem, quæ fit à somno post optimam coctionem.

LXIV.

Quanta conveniat perspiratio cuilibet, ut conservetur in statu saluberrimo, sic dignosces. Observa manè post aliquam pleniorem cœnam illam majorem perspirationem, quæ in te ipso duodecim horarum spatio fieri possit: esto esse quinquaginta uncias: alio mane,

sed

ſed poſt jejunium (hac tamen lege, ne in prandio præteritæ diei exceſſeris) idem obſerva; ponamus eſſe viginti; hoc præcognito, eligas illam cibi, & aliarum cauſarum non naturalium moderationem, quæ te ad medium inter quinquaginta, & viginti quotidie ducere poterit; medium erit triginta quinque unciarum; hoc modo ſaniſſimam, & diutiſſimam, ſeu centum annorum vitam duces.

LXV.

Corpora quoque virorum ſana, & moderatiſſimo victu utentia ſingulis menſibus fiunt ſolito ponderoſiora, unius ſcilicet duarumve librarum pondere, & redeunt ad conſuetum pondus circa finem menſis, ad inſtar mulierum: ſed facta criſi, per urinam paulò copioſiorem, vel turbidiorem.

LXVI.

Ante dictam criſim menſtrualem à ſomno factam, vel gravitas capitis, vel corporis laſſitudo perſentitur,

titur, & deinde paulò copiosiori urina evacuata omnia sedantur.

LXVII.

Causæ externæ, quæ prohibere solent perspirationem sunt aër frigidus, cænosus, & humidus, natatio in frigida; cibi crassi, & viscidi; intermissio exercitii corporis, vel animi; & in robustis nimia abstinentia à coitu.

LXVIII.

Frigus externum prohibet perspirationem in debili, quia ejus calor dissipatur; in robusto verò auget: calor enim ad imum retrahitur, duplicatur, & deinde natura roboratur, quæ deinde retenti perspirabilis pondus è vestigio absumit, & corpus fit & sentitur levius.

LXIX.

Stabilior & diuturnior est sanitas illius corporis, cujus pondus multorum annorum cursu neque augetur, neque minuitur, quam cujus pondus annuatim variatur.

Re-

LXX.

Reditus ad consuetam gravitatem, crudorum succorum additamento est malus: coctorum verò, est saluberrimus.

LXXI.

Sanum fieri minoris ponderis solito, eadem supposita vivendi ratione, malum; amissum enim quod erat salubre, non est remissum.

LXXII.

Excrementa alui concocta sunt multæ molis, sed exigui ponderis; supernatant ob aërem inclusum, & quæ una vice excernuntur, nunquam libræ trientem excedunt.

LXXIII.

Si unica die ob aliquod erratum libra perspirationis retineatur, natura triduo solita est illud retentum insensibiliter expurgare.

LXXIV.

Tunc natura multum insensibilicet evacuat, cum per oscitationes, & artuum extensiones retentum perspirabile excernere conatur.

Per-

LXXV.

Perſpirabile habet duas partes, levem ſcilicet, & ponderoſam.

LXXVI.

Ponderoſa pars adeò affluit, ut ex ipſa generentur animalia; ut cimices pediculi, & alia id genus.

LXXVII.

A parte perſpirationis ponderoſiore contagioſæ infectiones unà cubantium proveniunt: leve enim volat; ponderoſum verò adhærens coinquinat.

LXXVIII.

Quibus aliquid perſpirabilis in vehementiſſimis caloribus æſtivis exhalare prohibetur, calor eſt moleſtus: quibus verò perſpiratio omni ex parte eſt libera, calor non eſt moleſtus.

LXXIX.

Differt majus pondus à minori æquè ſalubri, quia majus plus accelerat ſenectutem. Eſto aliquem frui valetudine cum pondere ducentorum pondo æquè ac cum ducen-

centis quinque: observavimus excessum illorum quinque magis accelerare senectutem.

LXXX.

Caro animata cur vivit & non putrescit, ut mortua? quia quotidie renovatur. Cur pueri diutius quam senes vivere possunt? Quia sæpius possunt renovari, incipientes ab infimo totius latitudinis pondere usque ad ultimum; sunt enim plurimorum salubrium ponderum capaces. Senes cur necessariò moriuntur? quia solùm ultimorum ponderum sunt capaces. Sed cur solùm illorum? quia fibræ ..orum sunt duræ, & ut tales, non ..ssunt amplius renovari; unde mors.

LXXXI.

Qui ægritudine perniciosa corripiuntur, cur sanantur? quia multorum ponderum salubrium sunt capaces; à corporibus enim ægritudines triginta libras auferunt plus minusve, prout corpora magis

gis vel minus repleta sunt, & prout ægritudo magis vel minus calida, & longa existit.

Additi ab Auctore.

LXXXII.

Senes ob frequentia sputamina vitam protrahunt: retenta ut incapacia coctionis, vel digestionis impediunt perspirationem: undè suffocatio, mors.

LXXXIII.

Senectus revera est ægritudo, sed diu protrahitur, si corpus reddatur perspirabile.

LXXXIV.

Interimunt Senes coitus, corporis actualis frigiditas, potio plus justo, cænare, ut juvenes. plus debito irasci, & exerceri.

LXXXV.

Senes ætatem decrepitam non attingunt ob diminutas expultrices: Hinc dum plus solito bibunt,

mi-

minus mejunt, & minus solito perspirant, Remedio est, ut ablatio exæquet additioni.

LXXXVI.

Perspiratio insensibilis non solum principum, sed unius partis infimæ omnino vetita vitam tollit. Principum, dum in cerebro fit apoplexia, in corde palpitatio, in jecore polyæmia, & in utero præfocatio: Infimæ partis, gangræna.

LXXXVII.

Dum suffocantur mulieres, non fit ob uterum comprimentem septum, sed à frigiditate seminis corrupti non indigentis perspiratione.

LXXXVIII.

Humores podagricorum, etiam si crassissimi sint solum per modum vaporis resolvuntur.

LXXXIX.

Vomitus urinam & perspirationem divertit.

XC.

Corporis in lecto frequens circumvolutio, cum fiat omnium musculorum

lorum motu enervat, & coctionem & perspirationem utilem diminuit Remedio est in eodem situ obstinatè quiescere.

XCI.

Dum genua actu calida conservantur, non algent pedes, noctu benè dormiunt, magis perspirant, & minus mejunt.

XCII.

Profluvium alui tollitur iis, quæ perspirationem augent, sicuti est Balneum.

XCIII.

Sicuti magnes cum multo ferro, & vinum in magno dolio melius conservatur quam in doliolo: Sic corpora ponderiosiora salubria magis robur conservant, quam cedentia à pondere per inediam.

XCIV.

Qui plus mejunt quam bibunt, parum vel nihil perspirant.

XCV.

In febribus intermittentibus cur perspiratio insensibilis prohibetur? quia

quia humor peccans est in ambitu corporis.

XCVI.

In hydrope non resolvitur acqua abdominis, quia ejus siccitas & durities impediunt perspirationē.

XCVII.

Humores calidi confluxi in aliquam partem, calidis digerentibus tractantur, ut per insensibilem perspirationem resolvantur.

XCVIII.

In magnis febribus cur lipothimia juvat? quia sudorem & validam perspirationem facit.

XCIX.

Punctura nervi, si lacte, farina, vel simili claudatur, ichor retentus ita acris fit, ut moriantur convulsi, nisi oleo aperiatur vulnus.

C.

In tumoribus perspiratio utilis, si fiat humidis actu & potentia; secus in scyrrhum cedunt, tenue resolvendo, & crassum relinquendo.

CI.

Pars corporis ut repleta ſanguine, vel alio humore, ut in tumoribus, & in ipſa pleuritide, non eſt refrigeranda; quia evacuata materia ſponte refrigeratur.

CII.

Hypochondriaci, ſi frequentibus balneis eorum corpora reddantur perſpirabilia, & victu humido utantur; ſani fiunt.

CIII.

Perſpiratio inſenſibilis facta per fomenta in non purgato corpore, plus attrahit quam reſolvit, ut de Simone.

CIV.

Corpora quæ inſenſibiliter multum perſpirant, neque purgantur, neque phlebotomantur, ut patet de pueris.

CV.

Peticulæ cur fiunt? quia maligni hicoris perſpiratio impeditur.

CVI.

Gangrenæ iis quæ perſpirant pro-

prohibetur: iis quæ suppurant, fit sfacellus.

CVII.

Pars gangræna affecta cur moritur? quia arteriolæ ob sanguinis [illegible]am non attolluntur. Remedio est evacuatio sensibilis, & insensibilis.

CVIII.

Crassissimi humores in robustis per angustissimas vias tranant, ut patet de pinguedine per urinam, de mulsa injecta in pectus vulneratum: ergo per insensibiles meatus.

CIX.

Per diflationem evacuatur materia utilis & inutilis: si verò post somnum aquirantur vires, plurimùm inutilis.

CX.

Diflatio, quæ effugit sensum, est natularis, & indicat robur: è contra verò sudor.

CXI.

Si corporis pars hyeme valde frigescat, ita totum corpus con-

sentit, ut coctio, & totius perspiratio minor fiat.

CXII.

Natatio vesperi tutior: manè ab aqua frigidiori meatus clauduntur, unde febris periculum.

CXIII.

In æstate si corpus jaceat detectum, prohibetur perspiratio: Unde capitis gravitas, & corporis confractio.

CXIV.

Dum quinque, vel sex dierum cursu, corporis pondus augetur, non statim, sed paulatim est tollendum: inedia enim summè rigida lædit ventriculum, cerebrum, cor; mox totum corpus.

CXV.

In Autumno augetur corporis pondus; quod si excedat salubrem latitudinem, fiunt tertianæ, seu aliæ putridæ.

CXVI.

Extrema frigida in acuta febre, nisi incalescant, lethalia, ob adiapneustiam. Ni-

CXVII.

Nihil magis nocet ulceribus malignis, quam quæ prohibent perſpiratum, ut adeps, oleum, & cera.

CXVIII.

Quotidiana ſola ex intermittentibus non caret periculo, pituita enim in prohibendo perſpirationem primum locum tenet.

CXIX.

Conſtipata perſpiratione in cervice ſtupeſcit ſenſus pericranii; ut depaſtatio ambulantis ſub vento & pluvia.

CXX.

Nihil magis putredinem tollit quam larga ventilatio: non ſolum per inſpiratum, ſed etiam per meatus inſenſibiles facta.

CXXI.

Refrigerationes in morbis acutis indicant mortem, ut in Hermocrate: adimunt enim perſpirationem.

CXXII.

Poſt balneum, oleo meatus cu-

tis condensantur, hoc fine, ne humiditas alimentalis attracta resolvatur. Ergo oleum claudet in periculis, & non aperiet poros.

CXXIII.

Ea tamen victus ratio, quam quotidie minus perpendimus, pellit nos ad senium Philipi.

CXXIV.

Diaphragma contrahendo se ad suum principium dilatat thoracem: dilatando fit inspiratio; se laxando constringit, & constringendo fit expiratio.

CXXV.

Sphincter verò contrahendo se ad suum principium constringit vesicam, & urinam continet; Se laxando dilatat, & eam reddit.

De Peste.

CXXVI.

Res peste infectæ inficiunt quousque durant proximæ & remotæ causæ; unica tamen deficiente ces-

sat

ſat virus ad inſtar motus horologii, dum rotarum unico irrito dente quieſcit.

CXXVII.

Peſte non tactu, ſed inſpiratu aëris peſtiferi, vel halitu ſupellectilium inficimur. Sic fit, ſpiritus vitalis ex aëre inficitur, ab infecto ſpiritu congelatur ſanguis, qui extra pulſus, carbones, nigras papulas, & bubones efficit; ſi manet intus, mortem; ſi totus pellitur ad extra, evadimus.

CXXVIII.

Si ad carbones, & bubones tota peſtis pellatur, bonum. Si minus lethale.

CXXIX.

Non ſponte inficimur peſte, ſed fertur ab aliis. Patet experimento Monialium.

CXXX.

Non omnes, ſed tertia hominum pars circiter peſte moriuntur. Patet experimento Veſpilionum.

CXXXI.

Qui putant nigrorem papularum & carbonum indicare adustionem, errant: sæpè enim Senes intus & extra frigidi citra febrem inter biduum cum eodem nigrore à thrombo profectò decedunt.

CXXXII.

Si paucus sanguis ob corruptum spiritum vitalem fit thrombus, hic si totus expurgetur per bubones & carbones, sanantur; si non totus, moriuntur, ut in nigris papulis.

CXXXIII.

Hinc quibus anthraces & bubones aperiuntur, si interna infectio tota exeat, sanantur: si minus, moriuntur.

CXXXIV.

Modus frænandi pestes duplex; ut sani separentur, & infecti se pandant: modus ut se pandant, duplex; ut ad loca illis invisa non mittatur, & illorum suppellex non uratur.

CXXXV.

Peste inficiuntur facilè rarum ha-

habentes pulmonem; è contra qui densum. Rarum habent, si facto maximo inspiratu unicus pulsus ictus fiat quietior.

CXXXVI.

Pestis non est ut ignis, qui augescente pabulo crescit: ipsa verò eodem modo pabulo se habente decrescit.

CXXXVII.

Radii pestis vento loco dimoventur: corporis lucidi nulla vi.

CXXXVIII.

Qui aliud remedium pro vitanda peste instituunt, quam fugam, vel sunt homines ignorantes, vel volunt æruscare.

CXXXIX.

Hinc nobilium ferè nemo cum remediis; plebei verò sine iis plures sanantur.

CXL.

Cur diu durat pestis?

Quia dum sævit, purgant res infectas, quas purgando fures clam disseminant, post finitam pestem

non inficiunt; ſecus peſtis eſſet perpetua.

Quia infecti, dum vi mittuntur extra urbem, alii non ſe pandunt: unde infectio creſcit.

Quia non prohibent populi curſum ad templa, Sub dio ſacra eſſent exercenda.

Quia eligunt chirurgos exteros, quibus, quo major peſtis, eo gratior.

Quia ab infectis non ſeparant ſanos in aliam domum.

Quia utuntur remedio interno pro peſte, cum nullum detur, quod non noceat.

Quia permittunt mercatum pullorum, quos tangunt infecti, deinſani eoſdem tangentes inficiuntur.

DE

DE
AERE, ET AQUIS

Sectio Secunda.

APHORISMUS I.

AER frigidus, & lavacra frigida, corpora robusta calefaciunt, eaque auferendo superfluum reddunt leviora, debilia refrigerant, eaque vincendo calorem, ponderosiora efficiunt.

II.

Aër calidus, & lavacra actu calida, nisi obstent cruda, juvant quoque perspirationem, refrigerant interna viscera, & corpora efficiunt leviora.

III.

Aër externus per arterias in profundum corporis penetrans, potest reddere corpus levius & gravius;

levius, si tenuis & calidus: gravius si crassius & humidus sit.

IV.

Quanta sit aëris ponderositas, colligitur primò ex majori vel minori gravitate aluminis fæcum prius exiccati in sole, & deinde aëri nocturno expositi. Secundò ex eo quia sentiamus majus frigus, quam quod observetur in instrumento temperamentorum: aëris enim humiditas seu ponderositas nobis est lima frigiditatis. Tertiò ex majori vel minori incurvatione tabulæ subtilissimæ, præcipuè ex piro. Quartò ex contractione cordarum testudinum, vel ex cannabe.

V.

Quantæ sit aquæ ponderositas facilè intelligitur, si grave perpendatur in aequa; illa enim est levior, & per consequens salubrior, in qua grave magis gravitat: illa verò, in qua minus, est ponderosior, & insalubrior.

Aqua

VI.

Aqua gravior, & aër cænoſior, & ponderoſior, convertunt inviſibilem perſpirationem in ichorem; qui retentus, & deinde non reſolutus, magna ex parte in cachexiam faceſſere ſolet.

VII.

In aëre frigido ſalubri prohibetur quoque perſpiratio; denſantur meatus, ſed roborantur fibræ, & perſpirabilis retenti pondus nec lædit, nec ſentitur.

VIII.

In cænoſo prohibetur perſpiratio, meatus implentur, ſed non denſantur, fibræ laxantur, non roborantur, & pondus perſpirabilis retenti lædit, & ſentitur.

IX.

Si aëri æſtivo frigus ſuperveniat, illa die, ſuppoſita eadem bibendi libertate, tertiam partem circiter perſpirationis exire prohibet, quæ niſi fiat ſenſibilis, facilè ad putredinem vel ad cachexiam diſponit.

Pro-

X.

Prohibita perſpiratio facta ab improviſa frigiditate, magis nocet debilibus, quam à ſenſim prohibita.

XI.

Ob aërem frigidum ſupervenientem calori, veſtibus denudatus, minus duabus libris circiter diei curſu perſpirare ſolet, nulla ab ipſo animadverſa moleſtia.

XII.

Aura jucunda & frigidiuſcula corporibus excalefactis magis nocet, quam aëris vel aquæ frigus in exceſſu; illa enim non reddit corpus levius, ſed obſtruit & laxat: hoc obſtruit & roborat, & inde minus ponderoſa corpora fiunt.

XIII.

Malæ aëris & aquæ conditiones, quando ad malignam putredinem diſponunt, eorum pondus magna ex parte non animadvertitur; quaſi quod ab eorum corruptela nervi fortiores fiant, perinde ac in phreneticis. Na-

XIV.

Natatio infrigida post exercitium violentum est jucundissima, sed mortifera: motibus enim suppositis nihil perniciosius.

XV.

Quod proditoriè disponit viscera ad malum, sæpè nec grave, nec injucundum videtur.

XVI.

Aura jucunda & Austrina cum exercitio violento, sæpe mortifera: ab aura enim adiapneustia, ab exercitio acrimonia.

XVII.

Qui quærunt à cæna auram frigidiusculam magis quam par sit, perspirabile partis veste non indutæ exire prohibetur: nocte verò vel die postero plurimi solent pati dolorem capitis gravativum.

XVIII.

Si corpora derepentè transferantur ab aëre calido in frigidum, læduntur, quia redduntur majoris ponderis, quam par sit; à frigido

in

in calidum læduntur, quia fiunt minoris roboris.

XIX.

Debiles magis hyeme, robusti æstate, perspirabile retentum in urinam convertunt.

XX.

Ventilabrum prohibet perspirationem, reddit caput ponderosius, & calidius.

XXI.

Ventus ut cute frigidior semper obstruit, & semper lædit, sed magis caput, quia magis exponitur.

XXII.

Ex anni tempestatibus in universum, siccitates assiduis imbribus salubriores, reddunt enim corpora leviora.

XXIII.

Æstate corpora temperata sunt minoris ponderis, quam hyeme, tribus libris circiter.

XXIV.

Æstate lassitudo sentitur, non

quia

quia corpus ſit majoris ponderis; ſed quia ſit minoris roboris.

XXV.

In aëre calido corpus eſt minoris roboris, tum quia cum perſpiratione exhalat aliquid bonorum ſpirituum, tum quia calor non eſt concentratus.

XXVI.

Per totam cutim digeritur ſemper aliquid à calido, quod ſecum etiam aliquid interni probi humoris aufert.

XXVII.

Æſtate calore vexamur, non primò, & per ſe propter aëris caliditatem; quælibet enim corporis pars eſt aëre æſtivo calidior: ſed quia in aëre æſtivo non eſt tanta frigiditas, ut naturalis calor ſufficienter concentretur: quo fit; ut ita diffuſus minus poſſit perſpirabile ſuæ natura calidum inſenſibiliter excernere; quod retentum redditur acre, & eſt in cauſa, ut magno vexemur calore.

Dum

XXVIII.

Dum corpora in summo æstu ob somnum nocturnum vel diurnum abunde perspirant vel sudant, redduntur leviora, & nullo illa die vexantur calore.

XXIX.

Æstivo calori superveniente frigore, eodem die libra circiter excrementorum insensibilium magna ex parte difflari prohibetur.

XXX.

Si æstas fiat similis veri, ut corpora reducantur ad pondus æstati debitum, excitantur sudores.

XXXI.

In æstatis initio, si derepente vehemens æstus superveniat, fiunt lassitudines, quæ, licet post aliquot dies æstus magis urgeat, non perseverant, quia minuitur corporis perspirabilis pondus.

XXXII.

Eadem virtus minus laborat cum minori, quam cum majori corporis pondere.

Per-

XXXIII.

Perspiratio vi aëris, vel aquæ calidæ excitata nocet, nisi ejus maleficium longè majori beneficio compensetur.

XXXIV.

Æstate interdiu, hyeme noctu, corpora robusta magis perspirant.

XXXV.

Adiapneustia æstate malignam febrem, hyeme vix minimam alterationem efficere potest: corpora enim acriori perspirabili æstate referta sunt quàm hyeme.

XXXVI.

Dormitio æstiva detecto corpore, vel sub dio, magna ex parte disponit ad putredinem, prohibendo perspirationem.

XXXVI.

Adiapneustia non calefacit interna viscera, nisi perspirabile fiat acre ob moram, vel à calore extraneo, vel à motu violento.

XXXVIII.

Dum frigus supervenit calori æsti-

æstivo, nimii coitus noxa vix percipitur; si verò aër iterum incalescat, detrimentum præteriti erroris non leve sentitur.

XXXIX.

Coitus non immoderati maleficium, aëre frigido concentrante calorem, æquali beneficio compensari solet.

XL.

In noctibus æstivis corpora ad febrem maximè disponuntur ob aëris varietatem; ineunte enim nocte aër est accensus; intempesta verò nocte est temperantior; in aurora frigidus: undè solitum perspirabile in correptis somnis & stragulis denudatis cohibetur, & corpora ponderosiora sunt, quod noctibus hyemalibus non evenit.

XLI.

Ab æquinoctio autumnali ad solstitium hyemale qualibet die minus libram circiter perspiramus? inde usque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perspirare.

Autu-

XLII.

Autumnus insalubris, tum quia perspiratio à superveniente frigore prohiberi solet; tum quia quod difflari prohibetur, acre & mordax fit.

XLIII.

Vitantur ægritudines autumnales, si corpus Autumno non fiat majoris ponderis, quam dum erat Æstate.

XLIV.

Pondus sensim auctum, sensim minuendum.

XLV.

Pondus corporis insolitum non Vere, sed Autumno auferendum: frigidum enim superveniens ponderi magis nocet.

XLVI.

Nulla Autumno vexaberis ægritudine, si superveniens frigus inveniet te vestibus rectè munitum, si uteris diureticis, & conservaberis in eodem pondere, ut ante.

Bene

XLVII.

Bene munitus veſtibus melius perſpirat, & redditur minoris ponderis.

XLVIII.

Qui morbis ab humorum copia prodeuntibus Hyeme vexari ſunt ſoliti, purgandi ſunt Autumno, & non Vere, reducendique ſunt ad pondus, quo fruebantur Æſtatis initio.

XLIX.

Dum verò morbi prodeunt à mala qualitate, corpora Vere, & non Autumno purganda: magis enim Æſtate, quam Hyeme intenditur qualitatis malitia.

L.

Qui in fine Veris præmaturè ſe veſtibus ſpoliant, & Autumno tardè induunt; in febres Æſtate, in deſtillationes Hyeme facile incidunt.

LI.

Perſpirabile retentum ut acre, febres, & eryſipelata: ut copioſum,

apo-

apostemata, destillationes, vel cachexiam facit.

LII.

Externum frigus concentrando calorem reddit naturam tantò robustiorem, quantò ultra solitum pondus ferre quoque possit duas libras circiter retenti perspirabilis.

LIII.

Corpora Hyemis initio facile ad solitum pondus, Æstatis initio magno labore ad æstivum pondus reducuntur.

LIV.

Sanitas perseveraret usque ad extremam senectam inculpata, si corpora quatuor anni temporibus æquali pondere semper conservarentur.

LV.

Corpora, quorum pondera anni cursu multum augentur & diminuuntur, valdè periclitantur.

LVI.

Quantò major anni spatio est ponderis varietas, augumentatio san-

ſanguinis vel diminutio, tantò ei. deterior illius corporis conditio.

LVII.

Ponderis augumentatio fit in principio Autumni, diminutio in principio Æſtatis.

LVIII.

Corpora, quorum pondus augetur, magis periclitantur, quam quorum pondus minuitur.

Additi ab Auctore.

LIX.

Corporis partes tectæ ſalubriter perſpirant: Si verò à ſomno detectæ inveniantur, etiam ab aëre calidiſſimo eorum pori condenſantur.

LX.

Aër plus juſto frigidus, humidus, aut ventoſus moratur perſpiratum: unde qui domi continentur, ut fæminæ, nec tuſſi, nec catharro, nec inflammatione pulmonis laborant.

Aër

LXI.

Aër in urbe pejor aëre ruris: quia crassior & non perflatus appetitum tollit.

DE

CIBO ET POTU.

Sectio Tertia.

APHORISMUS I.

Stomachus cibo refertus si inter dormiendum absolvat primam coctionem, illius noctis perspiratio magna ex parte ascendit ad quadraginta uncias; si non absolvat, ad octodecim circiter.

II.

Stomachus omnino vacuus, & jejunus, licet dormiat, non perspirat ultrà 18. uncias circiter.

III.

Tantum perſpirat corpus plenum non concoquens, quantum ferè jejunus non habens quod concoquat.

IV.

Cibi multum nutrientes, excepta carne vervecina, à cæna ad prandium non ſolent perſpirare ultrà octodecim uncias.

V.

Cibi copioſi ſed tenuis nutrimenti noctis ſpatio in plurimis ultrà quadraginta uncias perſpirare poſſunt.

VI.

Alimenta, quæ corpora conſervant gravia, ſunt copioſa, vel cruda rebellia.

VII.

Quæ conſervant levia, ſunt cõſueta, & vaporoſa.

VIII.

Caro vervecina facilè coquitur, & eſt vaporoſa: perſpirat enim noctis ſpatio trientem libræ magis,

quàm cætera, ſolitaque edulia.

IX.

Quæ ex paſtu fermentata fiunt eſculenta, non efficiunt corpora ponderoſa: longè enim facilius perſpirant, quàm rapæ.

X.

Vir ſanus occultè diei curſu tantum exhalat, quantum per alvum dimidio menſis, licet quotidiè coctas tamen, & conſiſtentes fæces ſemel excernat.

XI.

Stomachus plenus & vacuus minuunt perſpirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptelam; vacuus eam trahit, ut impleatur.

XII.

Plenus, quando non abſolvit coctionem, ex pondere cognoſcitur: corpus enim tunc minus perſpirat: vacuus verò flatibus impletur.

XIII.

Flatus nil aliud eſt, quam rude quoddam perſpirabile.

XIV.

Robustus ciborum plenitudinem absumit per insensibilem perspirationem: minus robustus per urinam: debilis magna ex parte per chili corruptelam.

XV.

Dum omittitur cæna, vacuo existēte ventriculo, nulloque urgente paroxysmo, retinetur perspirabile, & retentum fit acre: inde corpus ad calidas ægritudines præparatur.

XVI.

Jejunium quod reducit corpora ad minus pondus, sed corporibus insolitum, malum.

XVII.

Cur sint qui fame pereant, si in vivo sanguis nunquam deficiat? quia versus ventris vacuum sanguis tendens reliquit cor.

XVIII.

Non solum incoctus cibus, ut quantus reddit corpus ponderosius, sed etiam ut qualis, quatenus scilicet perspirationem impedit.

Dum

XIX.

Dum levior semetipso quis videatur factus, & non sit, valde bonum: id enim oritur à succis trium coctionum exactè coctis.

XX.

Dum tota die persentitur levitas, & corporis agilitas, præcessit chyli, & sanguinis coctio, & penitus exhalarunt tertiæ coctionis recrementa.

XXI.

Cibus incoctus, quò plenioris est nutrimenti, eò est deterior, vel quia efficit majus pondus, vel deteriorem corruptelam.

XXII.

Corpus maximè leve fit ex ciborum corruptela: liquida enim excrementa omnia magni ponderis.

XXIII.

Usus carnis suillæ, & boletorum malus, tum quia hæc non perspirant, tum quia non permittunt cætera edulia simul ingesta perspirare.

XXIV.

Ex usu carnis suillæ, & boletorum triente minùs solito, corpus magna ex parte perspirat.

XXV.

Melones adeò pauxillum perspirant, ut quadrantem circiter auferant perspirationis consuetæ.

XXVI.

Retenta illorum perspiratio in urinam, vel sudorem facessere solet.

XXVII.

Uvæ, & ficus recentes pauxillum perspirant, & aliquantulum aliorum, ciborum perspirationem impediunt fortasse quia sensibiliter evacuantur.

XXVIII.

Illud genus edulii optimè perspirat, & commodè nutrit, cujus pondus in ventre non sentitur.

XXIX.

Ciborum plenitudo magis nocet in otioso, quam exercitato: viscera enim illis gravantur quiete,

exer-

exercitio verò liberantur pondere.

XXX.

Ab eo cibo corpus optimè perſpirat, cujus fæces exeunt conſiſtentes.

XXXI.

Minus quam lactuca nutriet caro pulli, ſi de carne ea copia edatur, ut in liquidarum fæcum corruptelam exeat.

XXXII.

Ex ponderatione noveris, quando jejunium ſit ſalubre, vel inſalubre: erit ſalubre, ſi aliquid relinquebátur de heſterno edulio perſpirandum; ſin minus, inſalubre.

XXXIII.

Dum per diætam corpus reducitur ad pondus minus ſuo ſalubri minori, quod amittit: de robore eſt irreparabile: quod verò detur minus, & majus ſalubre pondus ex 64. primi, & ex 40. hujus intelliges.

XXXIV.

Si ſciveris quotidie, quantum cibi tibi conveniat, ſcies diutiſſimè virtutem, & vitam conſervare, idq; ex eodem aphoriſmo intelliges.

XXXV.

Naturæ robur non parum abſumitur, dum cæna modò eſt quatuor, modò ſex librarum.

XXXVI.

Illa cibi quantitas eſt ſaluberrima, dum à cibo corpus ſuis negotiis eadem agilitate vacat, ac ſi eſſet jejunum.

XXXVII.

Magis quoque gravatur ab octo libris cibi ſemel in die comeſtis, quam à decem tribus vicibus unica die aſſumptis.

XXXVIII.

Illa cibi quantitas eſt unicuique ſaluberrima, quæ ſine moleſtia poteſt à virtute concoctrice vinci: vincitur, ſi quantum ingeratur, tantum abſumatur: hæc enim ex ponderatione dignoſcentur.

Illa

XXXIX.

Illa cibi copia est ingerenda, quam natura potest coquere, digerere, & perspirare.

XL.

Si natura posset digerere centum libras edulii, & exporrigerentur nonaginta novem, animal propterea cursu temporis destrueretur.

XLI.

Tunc cibi boni succi diutissimam sanitatem tibi promittent, quando perspirationis quantitas medium obtinebit locum inter excessum, & defectum: excessus post plenam cænam ciborum maximè perspirabilium noctis spatio magna ex parte solet esse quadraginta unciarum circiter; defectus quatuordecim: ille igitur cibi usus, qui te ad viginti duas uncias quæ est medietas, transferret, certissimam sanitatem, & longævitatem pollicebitur.

XLII.

Celsi sententia non est omnibus

tuta, uſus ſcilicet ſex rerum non naturalium modò parcos, modò nimios eſſe debere.

XLIII.

Corpora minori moleſtia reducuntur ad conſuetum pondus, ſi aſſumant quattuor ciborum libras in prandio, & quattuor in cæna diſtanti, ut par ſit, quam ſex in prandio, & duas in cæna.

XLIV.

Seipſum ſenſim deſtruit qui ſemel in die præter conſuetudinem comedit; comedat parum, vel multum.

XLV.

Corpus magis ponderoſum reddetur quattuor unciis cibi multi nutrimenti, qualis eſt caro porcina, anguillæ, & pinguia omnia, quam ſex unciis cibi pauci nutrimenti, ut ſunt piſciculi, pulli, aviculæ, & alia id genus.

XLVI.

Cibus pauci nutrimenti ſi difficulter coquatur, id accidet ſolum

in

in prima coctione; multi nutrimenti, in omnibus.

XLVII.

Cibus exigui nutrimenti humectat, & lenit alvum, citò digeritur, & perspirationem dormientium, & vigilantium facilè juvat.

XLVIII.

Cibus multi nutrimenti stringit alvum, & nisi corrumpatur, difficilè coquitur, & parum perspirat.

XLIX.

Ubi est difficultas coctionis, ibi tarditas perspirationis.

L.

Cibus non ut fluidus debet præmitti, sed ut melioris succi: pylorus enim non est in imo, ut in canibus.

LI.

Tria mala eveniunt ob ciborum varietatem; nimium comeditur; minus coquitur; & minùs perspiratur.

LII.

Tempus minoris perspiratio-

 nis.

nis est, quando stomachus est plenus, & præcipue arietate eduliorum.

LIII.

Qui evomunt cœnam, statim tollunt stomachi molestiam, sed sequenti aurora sentiunt corpus ponderosius: vomitus enim divertit perspirationem trahendo ad intrà perspirabile: quod ut acre lassitudinem, & calorem, ut copiosum gravitatem facit.

LIV.

Qui comedit magis quam oportet, alitur minùs quam oportet.

LV.

Qui in juventute sunt victus immoderati, ventriculum plus justo dilatant, quò fit, ut in posterum victu moderato magna cum difficultate uti possint.

LVI.

Qui ad statum, & moderatum victum facilè reduci cupit, utatur eduliis pauci nutrimenti; sic ventriculus citò se illo exonerans, minori

nori se accommodabit capacitati.

LVII.

Quantum edendum, noveris si pluribus diebus observaveris corpus à somno sine molestia ad idem pondus reduci.

LVIII.

Si post pleniorem cœnam corpus minoris ponderis die sequenti reddatur, id eveniet vel ob corruptelam, vel quia irritatur natura ad expellendum utile, quod est admodum nocivum: corpus enim præparatur ad morbos, dum utilia evacuantur, & cruda detinentur.

LIX.

Si cœna fuerit octo librarum, & edulia in ventriculo corrumpantur, corpus die sequenti erit minoris ponderis, quam si cœna fuisset tri... librarum, & cibus non fuisset corruptus.

LX.

Edulia aptissima perspirationi non corrumpuntur, imò post noctur-

ctutnas vigilias hominem conservant sine lassitudine, & gravitate.

LXI.

Edulia non perspirantia, obstructiones, corruptelas, lassitudines, mæstitias, & pondus efficere solent.

LXII.

Illa est viventis pessima conditio, dum facta ciborum concoctione, corpus persentitur onerosius solito, cum tamen sit minoris ponderis.

LXIII.

Si quis cibi, vel potus nimietate utatur, & sequantur evacuationes sensibiles longè pleniores consuetis, corpus die sequenti fit solito levius.

LXIV.

Edulia liquida, data molis paritate, sunt ponderosiora solidis; liquida petunt fundum: solida supernatant: cyathus vini, seu iusculi est majoris ponderis, quam integer panis.

LXV.

Si nimius potus à somno efficiat oculos lacrymosos, signum est corpus non perspirasse ut par erat.

LXVI.

Si post multam potationem sudes, vel multum mejas; aut magnum robur, aut magna infirmitas indicantur.

LXVII.

Aquæ potatio insensibilem perspirationem impedit, auget tamen sensibilem.

LXVIII.

Potatio hisce sæculis in temperatis quoque est improportionata: cibus enim illorum solet esse 12. unciarum circiter, potus quadraginta, & ultrà.

LXIX.

In homine utente moderato victu, perspiratio nocturna aliquando ascendit ad tres libras: in utente plenissimo, stomacho præexistente vacuo, & robusto, potest ascendere ad quinque libras.

Je-

LXX.

Jejunium corpus suo majori pondere insignitum juvat, mediocri nocet, minori longè magis.

LXXI.

Post longum jejunium si corpus liberalius nutriatur, perspiratio redditur plenior solito libram circiter.

LXXII.

Post immoderatum exercitium corporis vel animi statim vesci, malum: corpus enim defessum ægrè perspirat.

LXXIII.

Si sobrii, & in victu temperati præmaturè moriantur, amici mirantur novitatem, quia de perspiratione insensibili nil sciunt.

LXXIV.

Cibus, & potus nimius non solum retenti perspirabilis acrimoniam, sed etiam partium, præcipuè non principum, pravos affectus diu occultant; qui dum corpora purgantur, vel inedia tractantur,

dere-

derepente erumpunt, & in gravissimos affectus facessunt.

LXXV.

Medicus qui præest rationi victus Principum, si nesciat quantum & quando quotidiè perspirent, illos decipit, & non medetur, & si juvet, casu juvat.

LXXVI.

A cibo quattuor horis circiter vix libram plurimi perspirant; indè ad nonam duas libras, à nona ad decimamsextam vix libram.

LXXVII.

Tunc erit cibandi tempus, quando corpus reducetur ad illud pondus, salubre tamen, quo fruebatur paulo antequam hesterno die ingessisset cibum: istud solus Apollo sine trutina sciet.

LXXVIII.

Sin verò nocturnæ potationis pondus insolitum, neque à robore concotricis, neque à corruptela die sequenti tollatur, locum habent illa duo carmina.

Si

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

LXXIX.

Si salubre corporis pondus à cæna est ducentarum librarum, corpus ob nimium coitum factum minus salubre, erit centum nonaginta octo librarum circiter, quia virtus illa languidior impedit, ne duæ alimentorum libræ possint saltem sine aliquo angore in pondus salubre converti.

LXXX.

Cibus facilis perspirationis faciliùs, & longè minori angore resarcit vires coeuntium collapsas, quam difficilis, seù multi nutrimenti.

LXXXI.

Mustum aliquantulum turbidum si in ventriculo coquatur, non solum perspirat, sed maximè juvat aliorum eduliorum perspirationem: hujusmodi virtutis sunt calida flatulenta. Cæ-

LXXXII.

Cæpæ, allium, caro vervecina, phasiani, maximè omnium succus cyrenaicus juvat perspirationem eduliorum ægrè perspirabilium.

Additi ab Auctore.

LXXXIII.

Cibus valdè paucus à ventre non amplectitur: Inde non coquitur, non restaurat, non perspirat.

LXXXIV.

Perspiratio insensibilis est excrementum tertiæ coctionis: quare si non fiat prima, neque tertia fiat concoctio.

LXXXV.

Ob rigidam inediam, caput repletur, pulsant tempora, tenduntur hypochondria, brachiorum & crurum lassitudo fit.

LXXXVI.

Exinanitio à cibi pauxillo major, quam à pharmaco, quod mo-

movet quidem ſenſibilem, ſed inſenſibilem evacuationem divertit.

LXXXVII.

Ventriculo in horis matutinis, vacuo ob omiſſam cœnam, in pituitoſo valde juvat edulium ſiccum, ut biſcoctum.

LXXXVIII.

Edulium quatuor librarum circiter ſemel in die ſumptum, ſi noceret, bis vel ter ingeſtum juvaret: Plenitudo ventris evacuationem inſenſibilem divertit.

LXXXIX.

Nemo incidet in morbum, ſi ſedulò prævideat, ne cruditatibus laboret.

XC.

Senes ter ſumere cibum in die, ut Antiochus, tutiùs eſt quam bis, vel ſemel multum: multum impedit perſpirationem.

XCI.

Piſces in cœna cur non ſumebat Antiochus? quia morantur perſpirationem: à ſomno fit utilis perſpiratio

ratio, qua feriata vires languefcunt.

XCII.

Succi cucumeris frigiditas, & craffities in venis confervatur: immo alii fucci pravi, licet fint coctu faciles, prohibendo perfpirationem efficiunt malignas febres.

XCIII.

Cibi corruptela cur efficit laffitudinem? quia divertit perfpirationem: Sed quomodo? quia facit cæliacum: Sed cur cæliacus laffitudinem facit? quia unà cum excrementis exit aliquid prioris cibi benè cocti.

XCIV.

Si quis corpore defeffo eat cœnatum lautum, à fomno ftatim carnes frigidæ, & laffitudines: à cœna tamen duodecim horis circiter emendantur omnia: quia tunc coctio, & perfpiratio utilis fit.

XCV.

Cibus a violento exercitio nocet, tum quia non amplectitur, tum

tum quia perſpiratum divertit.

XCVI.

Qui it cœnatum animo perturbato, longe minus digerit, quam quietus & lætus.

XCVII.

Potus inter prandium, & cænam nocet: Sed ſi tantundem minus in cæna potamus, tollitur nocumentum.

XCVIII.

Vomitus à cæna debilitat, quia tum movet alimentum: tum quia divertit perſpirationem.

XCIX.

Semel aut bis in menſe facto exceſſu in cibo, & potu, die ſequenti licet ſenſibiliter non evacuet, minus ſolito perpendit.

C.

Victus uniformis caret beneficio illorum, qui ſemel vel bis in menſe excedunt: expultrix enim à copia irritata excitat tantum perſpiratus, quantum ſine Statica nemo crederet.

In

C I.

In frigido corpore mel juvat, quia nutrit, & perſpirat; in calido nocet, quia bileſcit.

C II.

Nihil magis impedit perſpirationem, quam potus dum fit chylus.

C III.

Jecur ob refrigerationem minus attrahit chylum, longe minus expellit perſpirabile.

C IV.

In homine ſano alvus lubrica, vel fit vitiata coctione, vel chyli diſpenſatione ob prohibitam perſpirationem.

C V.

Bonæ valetudinis peſtis duplex; corpus ex toto tradere quieti, & comedere ante cibi præcedentis concoctionem.

nis est, quando stomachus est plenus, & præcipue varietate eduliorum.

LIII.

Qui evomunt cænam, statim tollunt stomachi molestiam, sed sequenti aurora sentiunt corpus ponderosius: vomitus enim divertit perspirationem trahendo ad intrà perspirabile: quod ut acre lassitudinem, & calorem, ut copiosum gravitatem facit.

LIV.

Qui comedit magis quam oportet, alitur minùs quam oportet.

LV.

Qui in juventute sunt victus immoderati, ventriculum plus justo dilatant, quò fit, ut in posterum victu moderato magna cum difficultate uti possint.

LVI.

Qui ad statum, & moderatum victum facilè reduci cupit, utatur eduliis pauci nutrimenti; sic ventriculus citò se illo exonerans, minori

nori se accommodabit capacitati.

LVII.

Quantum edendum, noveris si pluribus diebus observaveris corpus à somno sine molestia ad idem pondus reduci.

LVIII.

Si post pleniorem cœnam corpus minoris ponderis die sequenti reddatur, id eveniet vel ob corruptelam, vel quia irritatur natura ad expellendum utile, quod est admodum nocivum: corpus enim præparatur ad morbos, dum utilia evacuantur, & cruda detinentur.

LIX.

Si cœna fuerit octo librarum, & edulia in ventriculo corrumpantur, corpus die sequenti erit minoris ponderis, quam si cœna fuisset trium librarum, & cibus non fuisset corruptus.

LX.

Edulia aptissima perspirationi non corrumpuntur, imò post no-

ctur-

ćturnas vigilias hominem conservant sine lassitudine, & gravitate.

LXI.

Edulia non perspirantia, obstructiones, corruptelas, lassitudines, mæstitias, & pondus efficere solent.

LXII.

Illa est viventis pessima conditio, dum facta ciborum concoctione, corpus persentitur onerosius solito, cum tamen sit minoris ponderis.

LXIII.

Si quis cibi, vel potus nimietate utatur, & sequantur evacuationes sensibiles longè pleniores consuetis, corpus die sequenti fit solito levius.

LXIV.

Edulia liquida, data molis paritate, sunt ponderosiora solidis; liquida petunt fundum: solida supernatant: cyathus vini, seu iusculi est majoris ponderis, quam integer panis.

Si

LXV.

Si nimius potus à somno efficiat oculos lacrymosos, signum est corpus non perspirasse ut par erat.

LXVI.

Si post multam potationem sudes, vel multum mejas; aut magnum robur, aut magna infirmitas indicantur.

LXVII.

Aquæ potatio insensibilem perspirationem impedit, auget tamen sensibilem.

LXVIII.

Potatio hisce sæculis in temperatis quoque est improportionata: cibus enim illorum solet esse 12. unciarum circiter, potus quadraginta, & ultrà.

LXIX.

In homine utente moderato victu, perspiratio nocturna aliquando ascendit ad tres libras: in utente plenissimo, stomacho præexistente vacuo, & robusto, potest ascendere ad quinque libras.

Je-

LXX.

Jejunium corpus suo majori pondere insignitum juvat, mediocri nocet, minori longè magis.

LXXI.

Post longum jejunium si corpus liberalius nutriatur, perspiratio redditur plenior solito libram circiter.

LXXII.

Post immoderatum exercitium corporis vel animi statim vesci, malum: corpus enim defessum ægrè perspirat.

LXXIII.

Si sobrii, & in victu temperati prædmaturè moriantur, amici mirantur novitatem, quia de perspiratione insensibili nil sciunt.

LXXIV.

Cibus, & potus nimius non solum retenti perspirabilis acrimoniam, sed etiam partium, præcipuè non principum, pravos affectus diu occultant; qui dum corpora purgantur, vel inedia tractantur, dere-

derepente erumpunt, & in graviſſimos affectus faceſſunt.

LXXV.

Medicus qui præeſt rationi victus Principum, ſi neſciat quantum & quando quotidiè perſpirent, illos decipit, & non medetur, & ſi juvet, caſu juvat.

LXXVI.

A cibo quattuor horis circiter vix libram plurimi perſpirant; indè ad nonam duas libras, à nona ad decimamſextam vix libram.

LXXVII.

Tunc erit cibandi tempus, quando corpus reducetur ad illud pondus, ſalubre tamen, quo fruebatur paulo antequam heſterno die ingeſſiſſet cibum: iſtud ſolus Apollo ſine trutina ſciet.

LXXVIII.

Sin verò nocturnæ potationis pondus inſolitum, neque à robore concotricis, neque à corruptela die ſequenti tollatur, locum habent illa duo carmina.

Si

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

LXXIX.

Si salubre corporis pondus à cœna est ducentarum librarum, corpus ob nimium coitum factum minus salubre, erit centum nonaginta octo librarum circiter, quia virtus illa languidior impedit, ne duæ alimentorum libræ possint saltem sine aliquo angore in pondus salubre converti.

LXXX.

Cibus facilis perspirationis faciliùs, & longè minori angore resarcit vires coeuntium collapsas, quam difficilis, seù multi nutrimenti.

LXXXI.

Mustum aliquantulum turbidum si in ventriculo coquatur, non solum perspirat, sed maximè juvat aliorum eduliorum perspirationem: hujusmodi virtutis sunt calida flatulenta. Cæ-

LXXXII.

Cæpæ, allium, caro vervecina, phasiani, maximè omnium succus cyrenaicus juvat perspirationem eduliorum ægrè perspirabilium.

Additi ab Auctore.

LXXXIII.

Cibus valdè paucus à ventre non amplectitur: Inde non coquitur, non restaurat, non perspirat.

LXXXIV.

Perspiratio insensibilis est excrementum tertiæ coctionis: quare si non fiat prima, neque tertia fiat concoctio.

LXXXV.

Ob rigidam inediam, caput repletur, pulsant tempora, tenduntur hypochondria, brachiorum & crurum lassitudo fit.

LXXXVI.

Exinanitio à cibi pauxillo major, quam à pharmaco, quod

mo-

movet quidem ſenſibilem, ſed inſenſibilem evacuationem divertit.

LXXXVII.

Ventriculo in horis matutinis, vacuo ob omiſſam cœnam, in pituitoſo valde juvat edulium ſiccum, ut biſcoctum.

LXXXVIII.

Edulium quatuor librarum circiter ſemel in die ſumptum, ſi noceret, bis vel ter ingeſtum juvaret: Plenitudo ventris evacuationem insenſibilem divertit.

LXXXIX.

Nemo incidet in morbum, ſi ſedulò prævideat, ne cruditatibus laboret.

XC.

Senes ter ſumere cibum in die, ut Antiochus, tutiùs eſt quam bis, vel ſemel multum: multum impedit perſpirationem.

XCI.

Piſces in cœna cur non ſumebat Antiochus? quia morantur perſpirationem: à ſomno fit utilis perſpiratio

ratio, qua feriata vires languescunt.

XCII.

Succi cucumeris frigiditas, & crassities in venis conservatur: immo alii succi pravi, licet sint coctu faciles, prohibendo perspirationem efficiunt malignas febres.

XCIII.

Cibi corruptela cur efficit lassitudinem? quia divertit perspirationem: Sed quomodo? quia facit cœliacum: Sed cur cœliacus lassitudinem facit? quia unà cum excrementis exit aliquid prioris cibi benè cocti.

XCIV.

Si quis corpore defesso eat cœnatum lautum, à somno statim carnes frigidæ, & lassitudines: à cœna tamen duodecim horis circiter emendantur omnia: quia tunc coctio, & perspiratio utilis fit.

XCV.

Cibus a violento exercitio nocet, tum quia non amplectitur, tum

CI.

In frigido corpore mel juvat, quia nutrit, & perſpirat; in calido nocet, quia bileſcit.

CII.

Nihil magis impedit perſpirationem, quam potus dum fit chylus.

CIII.

Jecur ob refrigerationem minus attrahit chylum, longe minus expellit perſpirabile.

CIV.

In homine ſano alvus lubrica, vel fit vitiata coctione, vel chyli diſpenſatione ob prohibitam perſpirationem.

CV.

Bonæ valetudinis peſtis duplex; corpus ex toto tradere quieti, & comedere ante cibi præcedentis concoctionem.

DE

D E

SOMNO ET VIGILIA.

Sectio Quarta.

APHORISMUS I.

Somnus placidus adeo favet perſpirationi, ut ſeptem horis quinquaginta unciæ cocti perſpirabilis in robuſtis ſæpè exhalent.

II.

Dormiens ſeptem horarum ſpatio occultè, ſalubriter, & ſine violentia perſpirare ſolet duplo magis quam vigilans.

III.

Perſpiratio dormientis, quæ cum multo ſudore fit, non eſt plenior quacunque inſenſibili perſpiratione ſine ſudore.

IV.

A ſomno nocturno corpus ſentitur

tur minoris ponderis, tum ob vires auctas, tum ob exhalationem saltem trium librarum circiter excrementorum.

V.

Somnus inquietus impedire solet trientem solitæ perspirationis:

VI.

In somno placido perspiratio aliquando major est data temporis paritate, quam in exercitio violento.

VII.

In somno matutino, sed peracta prima coctione, libra perspirabilium excrementorum horæ spatio: non peracta, nec quadrans exhalare solet.

VIII.

Quæ impediunt somnum, impediunt quoque perspirationem cocti perspirabilis.

IX.

Somni breves fiunt ab acrimonia perspirabilis retenti: perspirabile verò sæpe retinetur, quando

natura aliis internis muneribus plus solito est occupata.

X.

Acrimonia perspirabilis retenti, vel sæpissime petit caput, turbat somnum, & partium superiorum perspirationem divertit.

XI.

Si quis à somno sentiat brachia dolentia, vel plus solito defatigata, significat corpus esse majoris ponderis, quam natura diu ferre possit.

XII.

Qui dormiunt pedibus ac coxis detectis noctis spatio libra perspirabilis exhalare prohibetur.

XIII.

Perennis in lecto corporis agitatio magis agitat, quam velox cursus: in motu enim currentis solum musculi infernarum partium corporis, in motu jacentis musculi fere universi corporis moventur.

XIV.

Magis prohibetur perspiratio in dor-

dormientibus ab Auſtrina aura frigidiuſcula, quam in vigilantibus ab ingenti frigore.

XV.

Si ſomnus nocturnus minor ſolito ſit, exhalatio cocti perſpirabilis imminuitur, crudi verò augetur.

XVI.

A cibo facilis perſpirationis corpora potius debilia, quam ponderoſa: à cibo verò difficilis, & debilia & ponderoſa fiunt.

XVII.

Perſpiratio à ſomno facta differt ſpecie ab illa, quæ in vigilia: prima eſt coctorum perſpirabilium ſine acrimonia, & cum virium levamine; ſecunda eſt crudorum, acris, violenta, & cum labore.

XVIII.

Duplo magis dormiens perſpirat vigilante. Hinc illud famoſum: *Duæ horæ quietis in vigilante perindè juvant, ac una ſomni.*

XIX.

Perſpirationem inſenſibilem curſu ſeptem horarum in dormiente inveni in multis eſſe quadraginta unciarum circiter, in vigilante viginti.

XX.

Qui vacuo ventriculo it cubitum, ea nocte tertiam partem minus more ſolito circiter perſpirat.

XXI.

Billioſi, qui eunt cubitum ſtomacho omnino vacuo, venter & caput implentur crudis, pulſant tempora, eliquantur carnes, tenſiones vehementes circa brachia & manus oriuntur, excitatur aliquando morſus cordis, vertigines, & epilepſiæ, ut accidit Diodoro.

XXII.

A ſolito majori perſpiratione plenioris cęnæ uſus ſemper ſomnum longiorem, & jucundiorem pollicetur.

XXIII.

Perſpiratio minor ſolito prænun-

nuntiat ſomnum inquietum, & noctem moleſtam.

XXIV.

Si à brevi & implacido ſomno carnes frigidæ inveniantur, & inde febricula ſuccedat, id in debilibus mortem, in robuſtis morbi longitudinem magna ex parte prænuntiat.

XXV.

Lecti mutatione ſomnus implacidus, & perſpiratio minor fit: inſolita enim licet meliora, corpus & animum lædunt.

XXVI.

Magis ſomniant in lecto inſolito, quam in conſueto jacentes.

XXVII.

Qui dormiunt,& non ſomniant, bene perſpirant, & verſa vice.

XXVIII.

Somnus à cibo quatuor horis circiter eſt utilior: natura enim tunc minus eſt occupata prima coctione, meliùs remittit quod eſt amiſſum, & meliùs perſpirationi favet.

XXIX.

Si à cœnæ quinque horis ſomno illico excitatum perpenderis, vix mediam libram; ſi octo horis, tres libras perſpiraſſe invenies.

XXX.

Somno ſolito breviore ſemper aliquid perſpirationis prohibetur, quod niſi ſequentibus diebus pleniore perſpiratione compenſetur, imminet febris periculum.

XXXI.

Retenta aliqua perſpirationis conſuetæ parte, die ſequenti vel à prandio ſomno rapimur, & horæ ſpatio libram circiter perſpiramus: vel nocte ſequenti tantò longior fit ſomnus, quanto magis ſolito expedit perſpirare: vel in ſenſibilem criſim, vel in morbum labimur.

XXXII.

A ſomno oſcitatio & artuum protenſio, indicant corpus maximè perſpirare, ſicuti dicitur de gallis, ſeſe alis ante cantum percutientibus.

Oſci-

XXXIII.

Oscitationes & artuum extensiones, quæ statim à somno contingunt, ex copia perspirabilium ad expulsionem optimè preparatorum excitantur.

XXXIV.

Corpora oscitatione & pandiculatione horæ dimidiæ spatio magis perspirant, quam tribus horis alterius temporis.

XXXV.

Qui ægris dant serapia, vel medicamenta horis optimæ perspirationis, quæ solet esse à somno duarum horarum spatio, lædunt: horis verò sequentibus prosunt.

XXXVI.

In paroxysmis pandiculationes & oscitatationes non significant caloris concentrationem, sed excretionem acrium copiosorum perspirabilium retentorum.

XXXVI.

Hora dormitionis meridianæ à cibo corpora aliquando libram,

aliquando ſelibram excrementorum occultè perſpirabilium excernere ſolet: libram, ſi aliquid perſpirationis heſternæ diei retentum ſit; ſelibram, ſi nihil.

XXXVIII.

Si aliquid heſternæ perſpirationis ſit retentum, & per ſomnum meridianum illud omninò non excernatur, ſtatim à ſomno perſentitur magnum capitis pondus, magnuſque dolor gravativus.

XXXIX.

Si quatuor horis à ſomni initio cibus corrumpatur, ſtatim hæc duo mala ſe invicem conſequentia contingunt: prohibita perſpiratio, & vigilia.

XL.

Nulla cauſa ſæpiùs ſomnum interturbat quam ciborum corruptela: id efficit quæ eſt inter ſtomachum, & cerebrum ſympathia.

XLI.

Somnus hyeme utilior quam æſtate, non quia ventres ſunt calidio-

diores, vel somni longissimi; sed quia antè diluculum corpora fiunt actu calidiora, & ut talia maximè perspirant, æstate verò frigidiora.

XLII.

A somno discursus puritas & corporis agilitas significant corpus illa nocte ad minus tres libras magna ex parte perspirasse.

XLIII.

A somno meridiano capitis levitas indicat, nihil perspirationis hesternæ diei fuisse retentum.

XLIV.

Somnus externas & internas partes universas humectat, quia attenuat perspirabile, & valdè attenuatum per omnia membra illud dispensat.

XLV.

Vigilia movet à centro ad circumferentiam sanguinem, qui est minus præparatus ad perspirationem, quam in somno correptis.

XLVI.

Somno concentrantur humores;

unitur calor influens innato, aufertur sitis, nisi prędominetur bilis, fit conversio sanguinis in secundas humiditates, & corpora leviora fiunt.

XLVII.

Somno animales, vigilia vitales & naturales languescunt.

XLVIII.

Vigilia animales roborantur, vitales & naturales languescunt.

XLIX.

Per somnum magis interiora incalescunt ipsaque magis leviora fiunt. Per vigiliam magis exteriora incalescunt, ipsaque magis leviora fiunt.

L.

Per nimium somnum interiora & exteriora frigescunt, humores impinguntur, redduntur imperspirabiles, & corpora ponderosiora fiunt.

LI.

Corpora biliosa per nimium somnum valdè læduntur, non quia

rec re-

recrementa tertiæ coctionis fiunt imperſpirabilia, ſed quia fiunt mordaciſſima, feriūtque deinde caput & alia viſcera.

L I I.

In dormientibus ſtragulis detectis magis impeditur perſpiratio, quam in vigilantibus veſtibus denudatis; cum ob quietem dormientium, tum quia calor externarum partium refugit ad intra.

L I I I.

Inſolita vigilia reddit corpora primis diebus ponderoſiora & debiliora: ponderoſiora, quia poſt evacuationem excrementorum perſpirabilium relinquitur crudus ſuccus per ſe, & per accidens ponderoſus: debiliora, quia ubi eſt cruditas, ibi non fit converſio, & per cõſequens virtutes langueſcũt.

L I V.

Si ſomnus poſt vigiliam immoderatam fuerit ſeptem horarum, perſpiratio erit major conſueta ad libram circiter.

LV.

Vigiliæ perseverantia reddit corpora minus ponderosa, non ob majorem perspirationem, vel evacuationem sensibilem, sed quia quantum amittitur pinguedinis & carnis, tantum non remittitur.

LVI.

Horis matutinis corpus est, & sentitur minus grave: est, quia per somnum præcedentem tres libræ excrementorum perspirabilium exhalarunt: sentitur, tum quia est levius, tum quia per coctionem ciborum facilè perspirabilium auctæ sunt vires.

LVII.

Corpus vigilia insolita reddi potest majoris ponderis, si cibus, quo alitur, sit perspirationi ineptus.

LVIII.

Tam copiosa est corporis exhalatio in dormientibus, ut non solum ægri cum sanis cubantes sed sani inter se bonas vel malas dispositiones sibi ipsis invicem communicent.*

Addi-

Additi ab Auctore.

LIX.

A cibo somnus, à somno coctio, à coctione utilis transpiratio.

LX.

Diacitonium non statim à cœna, sed post primum somnum excitat somnum, dummodo non superbibatur.

LXI.

Diacitonium cum cinamomo roborat stomachum, roborato semper somnus fit.

LXII.

Modicum vini generosi & allium conciliant somnum & perspirationem: si verò plus justo sumantur, utrumque prohibent: perspirabile tamen in sudorem convertunt.

LXIII.

Ille verè longevus, qui quotidie bene concoquit, & digerit: coctio

fit

fit ſomno, & quiete; digeſtio vigilia & exercitio.

LXIV.

Laſſitudo à ſomno, ſi ſolito exercitio tollitur, defectus erit in digeſtione, non in concoctione.

LXV.

Dum à ſomno ſurgimus cum ſolito pondere, ſed cum majori laſſitudine, hæc, niſi ſolito exercitio tollatur, cruditatum cumulum, cibi coruptelam, vel nimium coitum ſignificat.

LXVI.

Somnus meridianus inſolitus viſcera omnia lædit, hebet atque perſpirationem.

LXVII.

Laſſitudo poſt ſomnum tollitur iis quæ facilem perſpirationem reddunt: hæc ſunt, jejunium, exercitium, vigilia, & ira.

LXVIII.

Somnus ſtrato, & laxo corpore nocet: contracto juvat: Viſcera unita coctionem habent facilem; laxa difficilem.

Sa-

LXIX.

Sanis, si à somno sudor frigidiusculus accidat, minus justo perspirant, & temporis cursu si idem accidat, fiunt podagrici.

LXX.

A nimio somno & nimio meri potu suffocantur vires: à nimia vigilia & exercitio resolvuntur: hæc omnia coctionem diminuunt, & diminuta cessat utilis perspiratio.

DE EXERCITIO, ET QUIETE.

Sectio Quinta.

APHORISMUS I.

IN motu violento corpus occultè minus perspirat, quàm in auro-

ra

ra post novem vel decem horas ab assumpta cœna.

II.

Quod in motu violento per poros evacuatur, est sudor & perspirabile occultum: sed ut violentum magna ex parte elevatur ex incoctis succis: raro enim tantum cocti perspirabilis in corpore colligitur quantum per violentiam evacuatur.

III.

Sudor semper est à causa violenta, & ut talis, (sicut Statica experimenta docent) impedit coctorum perspirabilium occultam excretionem.

IV.

Longè magis perspirat corpus in lecto quiescens, quam in lecto frequenti & crebra agitatione circumvolutum.

V.

Longo itinere minus defatigantur hilares & iracundi, quam timidi & mœrentes: illi enim magis salubri-

lubriter, hi verò minus perspirant.

VI.

Corpora quæ à nimio exercitio illico cibantur, læduntur: quia, ut defessa & cibo gravata minus perspirant.

VII.

Exercitium post septimam usque ad duodecimam horam ab assumpto cibo, magis resolvit insensibiliter horæ spatio, quam tribus horis alterius temporis.

VIII.

Evacuatio insensibilis, quæ fit ab exercitio violento, impedit ne successivè remittatur, quod amittitur: imo si eadem perseveraverit violentia, corpus reddetur adeo leve, ut in pluribus de futura tabe verendum sit.

IX.

Exercitio corpora leviora fiunt: omnes enim partes, præcipuè musculi, & ligamenta motu ab excrementis purgantur; perspirabile ad exhalationem præparatur, & spiritus tenuiores fiunt. Mo-

X.

Motus præparat corpora ad excretionem excrementorum ſenſibilium & inſenſibilium; quies magis ad inſenſibilium.

XI.

Si corpus à cœna in lecto quieverit decem horarum curſu, optimè perſpirabit. Si adhuc diutius quieverit, ſtatim incipiet diminui, tum ſenſibilis, tum inſenſibilis excretio.

XII.

Quies longa efficit corpora ægrotantia ponderoſiora, tum quia perſpirabilia excrementa motu ad excretionem præparantur; tum quia quiete cibi & potus, ſi inſoliti ſint, vel debito copioſiores, ut in ægris accidit, non digeruntur, & inde omnia mala, & ſæpiſſimè mortes eveniunt.

XIII.

Si diu jacenti dolores pedum ſuperveniant, remedio eſt ambulatio: ſi iter facienti, quies.

Duo

XIV.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi: corporis, evacuat ſenſibilia excrementa: animi inſenſibilia magis, & præcipue cordis & cerebri, ubi ſedet animus.

XV.

Nimia animi quies magis prohibet perſpirationem, quam corporis.

XVI.

Animi exercitia, quæ maximè faciunt exhalare ſpiritus, ſunt ira, pericharia, timor, & mæſtitia.

XVII.

Corpora in lecto quieſcientia vehementi animi motu agitata ut plurimum magis reſolvuntur, & levioris ponderis fiunt, quam ſi animo placido cum vehementi corporis motu, ſicut fit pilæ ludo, agitarentur.

XVIII.

Exercitio nimio excrementa primæ & ſecundæ coctionis magna

ex

ex parte per totum corporis ambitum dispensatur; ideò alvus exiccatur, corpora tamen fiunt leviora, quia longè major est evacuatio insensibilis, quam excrementorum crassorum excretio per alvum facta.

XIX.

Exercitium animi, & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem senectutem, & mortem præmaturam minatur; citius enim ex Philosopho moriuntur exercitati, quam non exercitati.

XX.

Exercitium violentum à corpore cibo vel crudo succo referto, aufert pondus sensibilium excrementorum minus solito, insensibilium fere nihil.

XXI.

Exercitio corpus minus perspirat, somno magis, & magis lubrica redditur alvus.

Eri-

XXII.

Frictiones, & cucurbitulæ in refertis crudis succis impediunt perspirationem.

XXIII.

Tunc exercitium est saluberrimum, quando post factam primam & secundam coctionem corpus reducitur bis in die ante cibum ad consuetum pondus.

XXIV.

Natatio statim post exercitium violentum, mala: valde enim impedit perspirationem.

XXV.

Exercitium violentum ubi spirat ventus, malum.

XXVI.

A vento adiapneustia: à motu acrimonia.

XXVII.

Equitatio respicit magis perspirabile partium corporis supra lumbos, quam infra; inter autem equitationes tolutans saluberrima, sicut succussans insaluberrima.

Ve-

XXVIII.

Vectio in lectica, nec non in cymba corpora minus disponit ad debitam perspirationem, quam deambulatio.

XXIX.

Cymbæ & lecticæ motus si diu duret, saluberimus, tunc solum ad debitam perspirationem mirifice disponit.

XXX.

Vectio in curru omnium violentissima est: non enim solum perspirabile incoctum exspirare facit, sed etiam solidas corporis partes, & maximè renes offendit.

XXXI.

Saltus primò vires ad intra trahit, deinde ad extra cum impetu propellit, & cum violentia coctum simul cum incocto expellit.

XXXII.

Disci exercitium compositum ex motu moderato, & violento, deambulatione scilicet & agitatione brachiorum, perspirationi conducit.

Tri-

XXXIII.

Tripudiatio moderata, & sine saltu proxime ad deambulationis moderatæ laudes accedit, perspirabile enim coctum moderatè expellit.

Additi ab Auctore.

XXXIV.

Ubi perspiratio in sanis deficit, exercitio sarcitur.

XXXV.

A nimio exercitio fibræ fiunt duræ, unde senectus, quæ est universalis fibrarum durities: hæc condensando meatus calorem suffocat: mollities aperiendo longævitatem facit.

XXXVI.

Qui vult diutissime juvenilem faciem conservare, caveat ne sudet: vel nimium præ calore perspiret.

DE VENERE.

Sectio Sexta.

APHORISMUS I.

Nimia abſtinentia à coitu, & nimius uſus, impediunt perſpirationem, ſed nimius uſus magis.

II.

Poſt coitum immoderatum, quarta pars ſolitæ perſpirationis in pluribus prohiberi ſolet.

III.

Mala à nimio coitu orta mediatè à prohibita perſpiratione, immediatè à læſis concoctricibus dependent.

IV.

Cognoſcitur coitum profeciſſe, ſi à ſequenti ſomno nulla ſentiatur

laſſi-

lassitudo, nec ulla corporis mutatio facta sit in gravitate, vel levitate.

V.

Diuturnæ venereorum cogitationes, modò gravius, & modò levius efficiunt corpus; gravius si pleno, levius si vacuo fiant stomacho.

VI.

Post nimium coitum cum muliere quam maxime concupita, non sentitur illico lassitudo: animi enim consolatio juvat tunc perspirationem cordis, & auget ejus robur, unde in ipso quod amittitur, promptius remittitur.

VII.

Propensi ad coitum si temperent libidinem, illico succedit corporis agilitas, quia tales melius perspirant.

VIII.

Immoderatus coitus facit perspirare cruda, quæ deinde carnes frigidas efficiunt.

IX.

Coitum non nocuisse, hæc indicant, urina æquè cocta ut ante, corporis agilitas, respiratio facilior, & idem fere corporis pondus perseverans; eadem tamen servata eorum, quæ ingeruntur quantitate & qualitate.

X.

Præsens vulnus immoderati coitus est stomachi refrigeratio: futurum, prohibita perspiratio, unde facile fiunt palpitationes in superciliis & artubus, & deinde in membris obtinentibus principatum.

XI.

Coitus in æstate magis nocet: non quia corpus magis perspirat, sed quia coctio, cum fit minor, deperditum difficilius resarcitur.

XII.

In actu venereo multum crudi perspiratur, & si diu duret, cruda transferuntur à centro ad corporis ambitum, fiunt obstructiones, & inde alvus supprimitur.

Quan-

XIII.

Quanto quis majori coëundi cupiditate conflagrat, tanto ejus usus immoderatus minus lædit.

XIV.

Coitus immoderati detrimentum præcipuè manifestatur post somnum sequentem; tunc enim ex Staticis experimentis cognoscitur perspirationem esse impeditam, & cibum esse male digestum, nec non stomacum valde læsum.

XV.

Coitus lædere solet primam co-ctionem, primo diminuendo perspirationis promptitudinem, deinde in crudam qualitatem convertendo cibum.

XVI.

Qui coitu utitur, & sperma non emittit, minus debilitatur; itidem si die sequenti utatur, & emittat, quod die precedenti fuit præparatum, minus debilitatur.

XVII.

Illi qui coëundo sperma ex stu-

dio non emittunt, tumorem testiculorum facile incidunt: sperma enim est imperspirabile.

XVIII.

Coitus immoderatus post stomachum lædit magis oculos.

XIX.

Coitus immoderatus lædit visionem, quia ab oculis subducit maximam spirituum copiam; inde tunicæ oculorum prænduræ, & rugosæ, nec non meatus minus pervii, redduntur.

XX.

A diminuta perspiratione fibræ tunicarum oculorum opaciores; inde visio fit per spatia perexigua, qualia sunt in cancellis: Specilla uniunt objecta in cuspidem, ut distinctè per unum solum spatium videatur.

XXI.

A coitu immoderato diminuitur calor naturalis; à diminuto calore diminuta perspiratio; à diminuta perspiratione flatus, & palpitatio.

Coi-

XXII.

Coitus immoderatus postulat cibos paucos, & boni nutrimenti.

XXIII.

Coitus immoderatus postulat quia excitatus calor minus exhalat refrigerat verò stomachum, cerebrum & cor, quia per meatus patentiores excitatus omninò, & proprius aliqua ex parte propterea resolvitur.

XXIV.

Hinc coitus immoderatus in hepate bilem, in renibus nephriticum affectum, in stomacho crudum succum, in cerebro catharrum, & in corde palpitationem, & syncopen.

XXV.

Edulia post nimium coitum si flatus gignant, ut ostreacea & mustum, perniciosa: impediunt enim ne ad consuetum pondus corpora reducantur.

XXVI.

Macilentis magis nocet coitus,

quia magis calefiunt, & magis refrigerantur.

XXVII.

Coitus immoderatus illico maxime leve efficit corpus, quamvis deinde perspirationem prohibeat: est enim vehemens corporis, & animi motus; corporis, quia omnia membra conquassantur: animi, quia resolvitur quod colligat animum corpori, spiritus scilicet vitalis.

XXVIII.

Si post coitum somnus laborem facit, ex coitu major facta est ablatio, quam ex somno facta sit vitalis spiritus additio.

XXIX.

Post nimium coitus usum, somnus trahit cruda ad cor: unde languor, prohibita perspiratio, & ponderis augmentum.

XXX.

Senes ex usu moderati coitus fiunt ponderosiores, & frigidiores: juvenes verò leviores & calidiores.

Coi-

XXXI.

Coitus in juvenibus animalem, vitalem, & naturalem facultatem roborat: animalem per motum expurgat, & sopitam excitat; naturalem per evacuationem superflui; & vitalem per lætitiam.

XXXII.

Cibus copiosior solito post immoderatum coitum interimeret, nisi succederet aliqua ciborum corruptela.

XXXIII.

Dum est coëundum, parum vel nihil comedendum; dum est comedendum, parum vel nihil coëundum.

XXXIV.

Si post coitus excessum nulla persentitur lassitudo, malum: id perinde ac in phreneticis fit ab incensis spiritibus, qui exiccando brevi spatio roborant nervos & tendines, sed paulo post imminuitur spirituum generatio, & vires derepente cadunt.

Additi ab Auctore.

XXXV.

Coitus juvat excitatus à natura: à mente, mentem, & memoriam lædit.

XXXVI.

In debili ob coitum augetur corporis pondus: quia minus perspirat.

XXXVII.

Coitus importunus impedit perspiratum, quia diminuit vires; unde corpus fit majoris ponderis, nisi sequatur alvi fluor.

XXXVIII.

Nimius coitus calefaciendo, & exiccando magnam jacturam facit: si verò insensibili perspiratione remmittatur caliditas, & alimento siccitas, nullam.

XXXIX.

Corporis agitatio in coëundo instar canum magis nocet, quam semi-

ſeminis emiſſio: hæc ſolum viſcera, illa omnes nervos & viſcera defatigat.

XL.

Uſus coitus à cibo, & ſtando, lædit; à cibo, viſcerum officia divertit; ſtando, muſculos, & eorum utilem perſpiratum diminuit.

XLI.

Poſt motum, coitus inſalubris; poſt cibum, non ita; poſt ſomnum, ſaluberrimus.

XLII.

Coitus calefacit jecur, & refrigerat ſtomachum; à ſtomacho, crudus ſuccus; à jecore, bilis; unde poracea, & oris morſus. Remedio eſt victus tenuis, & libera perſpiratio.

DE ANIMI AFFECTIBUS.

Sectio Septima.

APHORISMUS I.

INter affectus animi, ira & peri-charia corpora efficiunt leviora: timor & mœstitia graviora: cæteri verò affectus ut his participantes operantur.

II.

Mærore, & timore perspirat levius: ponderosius verò relinquitur: lætitia, & ira utrumque.

III.

Hinc timentes, & mœrentes facilè obstructiones, partium duritiem, & affectus hypochondriacos oriuntur.

Qui

IV.

Qui ira, vel lætitia afficiuntur, nullam in itinere defatigationem persentiunt: eorum enim corpora facilè crassum perspirabile exhalant; quod non accidit, dum mœrore, vel timore vexantur.

V.

Perspirabile ponderosum plus justo retentum ad mœstitiam, & timorem: leve verò ad lætitiam, vel iram disponit.

VI.

Nihil magis reddit liberam perspirationem, quam animi consolatio.

VII.

Mœstitia, & timore facilè membra humore referta durescunt.

VIII.

Mœstitia & timor impedit perspirationem crassorum excrementorum perspirabilium: & perspiratio impedita à quacumque causa mœstitiam, & timorem facit.

IX.

Mœstitia, si diu duret, carnes frigidas facit: impedit enim ne perspirabilium crassa, & frigida portio exhalet.

X.

Hinc febris, quæ post longam mœstitiam suboritur, sudores frigidos, & ut plurimum læthales molitur.

XI.

Acrimonia perspirabilis retenti ob mœstitiam commodè aufertur à pericharia; funduntur enim humores suaves; & deinde à corpore pondus, & acrimonia tolluntur.

XII.

Ira & spes auferunt timorem, & letitia mœstitiam: passio enim animi non medicinis, sed alia passione contraria superatur; contraria enim sub eodem genere.

XIII.

Non implicat, perspirabile melancholicorum retentum, esse frigidum, & acre seu calidum; tale est

jecur

jecur hydropicorum febricitantium; frigidum videlicet respectu caloris naturalis, calidum respectu adventitii.

XIV.

Morbi à melancholia, & ab aëre cœnoso in hoc conveniunt, quod immediatè oriantur à crassitudine perspirabilium retentorum: mœstitia enim intrinsecus, impedit ne exeat crassum: aer cœnosus, extrinsecus.

XV.

Qui eunt cubitum cum mœstitia, noctu minus perspirant; atque die sequenti corpora eorum conservantur solito ponderosiora.

XVI.

In mediationibus venereis cum mœstitia, excrementorum perspirabilium portio crassa retinetur; quæ, evolante tenviore, adhuc crassior, & frigidior fit: hæc si colligatur ferè invincibilem inducit frigiditatem in capite, palpitationen curatu difficilem in corde, vel aliis membris. Me-

XVII.

Melancholia duplici via superatur, vel libera perspiratione, vel aliqua continua animi consolatione.

XVIII.

Si post mœstitiam corpora fiant leviora, quam post lætitiam, id ex necessitate fit, vel ob minorem ciborum qantitatem, vel ob eorum qualitatem magis traspirabilem.

XIX.

Animi consolatio, qacunque de causa fiat, aperit meatus, & largam perspirationem facit.

XX.

Si post iram statim sequatur animi consolatio, vel viceversa corpora data paritate eorum quæ ingeruntur die sequenti fiunt leviora, quam si sola ira, vel lætitia perseveraret.

XXI.

Sicut magna aliqua voluptas aufertur per exiguam spermatis

evacuationem; sic omnes alii immoderati animi affectus per aliquam evacuationem perspirabilium possunt diminui, & auferri.

XXII.

Timor & mœstitia, ut ex Staticis colligitur, per evacuationem excrementorum crassiorum perspirabilium: ira & pericharia per tenujum auferuntur.

XXIII.

Si quis sine causa sentiat se hilarem, id à magis aperta perspiratione fit, & ejus corpus die sequenti minoris ponderis invenitur.

XXIV.

Lætitia moderata insensibiliter evacuat solum superfluum: immoderata superfluum, & utile.

XXV.

Moderata juuat coctrices facultates: natura enim non gravata superfluo longè melius suorum officiorum munera explet.

XXVI.

Improvisum gaudium magis

nocet

nocet, quam prævisum: non enim solum movet exhalationem excrementorum tertiæ coctionis, verum etiam spirituum vitalium; prævisum verò excrementorum tantum.

XXVII.

Lætitia, & ira auferunt è corpore, quod ponderat, & levitat; mœstitia, & timor solum quod levitat; quod ponderat verò, relinquitur.

XXVIII.

Lætitia perseverans per multos dies somnum impedit, & vires dissolvit.

XXIX.

Si quis post moderatam lætitiam sentiat se leviorem, id non oritur principaliter à totius evacuatione, sed à cordis & cerebri, ubi quod evacuatur est mole minimum & virtute maximum.

XXX.

Edulia, quæ aperiunt, gaudium, quæ verò impediunt perspiratio-

nem, mæstitiam movent.

XXXI.

Selinum, & cætera aperientia, gaudium: legumina, carnes pingues, & cœtera incrassantia, & statim replentia meatuum cavitates, mœstitiam inducunt.

XXXII.

Si evacuentur cavitates meatuum, & deinde statim repleantur, rectè dixit Hipp. malas animi passiones fieri.

XXXIII.

Quibus prædominatur ira, exercitium immoderatum valdè nocet: certissimè enim illorum meatus fiunt cavi, & magno impetu replentur; Unde Hipp. in biliosis frictiones, & palæstram vituperat.

XXXIV.

In otioso corpore & animo, meatus non redduntur cavi, nec malæ animi passiones fiunt.

XXXV.

Corpus quiescens magis perspi-

rat,

rat, & minoris ponderis fit, si animo vehementer agitetur, quam si celerrimè corpus moveatur, animo permanente otioso.

XXXVI.

Mutatio corporis diutius alterat animum, quam ipsum corpus.

XXXVII.

Passiones animi versantur circa internum subjectum, quod magis movet quam movetur; quippe mole minimum, & virtute maximum, ad instar seminis: quodque vario modo dispositum perspirationis, seu gravitatis, & levitatis est origo.

XXXVIII.

Corpora, quæ perspirant plus solito, non propter motum corporis, sed propter vehementem aliquem motum animi, majori cum difficultate ad solitam, & salubrem perspirationem reducuntur.

XXXIX.

Magis nocet nimius animi affectus, quam nimius corporis motus.

Cor-

XL.

Corpus marcesceret, & otio periret sine animi motu: sed non vice versa.

XLI.

Motus vehemens animi differt à motu vehementi corporis; hic quiete, & somno; ille nec quiete, nec somno cessat.

XLII.

Qui vehementer ludo lucrari cupiunt, non ludant; quia si semper vicerint, ob pericharium ducent noctes insomnes, & tandem coctorum perspirabilium exhalationem amittent.

XLIII.

Victoria moderata salubrior, quam gloriosa.

XLIV.

Studium in affectuum animi mutatione diutius toleratur, quam sine affectu, vel sine affectuum mutatione: perspiratio enim fit moderatior, & salubrior.

Stu-

XLV.

Studium absque omni affectu vix horam perseverat: cum unico affectu vix quatuor horas; cum affectuum mutatione, ut in ludo alearum accidit (in quo modò gaudium ob lucrum, modò mœstitia ob damnum experiuntur) die noctuque perseverare potest

XLVI.

In omni studio perennis tristitia bonam cordis constitutionem evertit, & excessus lætitiæ somnum impedit; omne enim nimium naturæ inimicum.

XLVII.

Nunc hilares, nunc mœsti, nunc iracundi, nunc timidi, perspirationem magis salutarẽ habent, quam qui unico, licet bono, semper gaudeant affectu.

XLVIII.

Lætitia diastolem & Systolem efficit faciliores: mœror, & mœstitia difficiliores.

A D
STATICOMASTICEM,

Sectio Octava.

APHORISMUS I.

HIc cum à cęli positu curationem morborum desumat, paralogizat ex causa communiore quæsito.

II.

Fatuus primò negat, dein admittit Staticam, dicens, varium fieri pondus in Reo, & Innocente. Pari modo, primò negat porcorum spiritus esse leves: deinde vult illos ob spirituum levitatem ascendere.

III.

Staticus scit pondus fæcum, licet eas nec videat, nec perpendat.

Cor-

IV.

Corpus ante perpendit, & iterum post omnem excretionem: quod deficit est earum pondus: Sic non est indignum perpendere fæces, ut ait trico.

V.

Nemo studiosorum præter fatuum ignorat facultatem vitalem in arterias, & animalem in nervos mitti per radios, non per spiritus, ut ille.

VI.

Fatuus putat levitatem ad Stateram corporis vivi à copia spirituum oriri: nec unquam novit corpora mortua esse leviora vivis, & viva à coitu minus perpendere.

VII.

Mentitur in Auctorem, dicens, facultatem movendi corpora sursum, esse ipsos spiritus: cum dicat Auctor, spiritus esse inanimatos, & magis aere gravitare.

VIII.

Vacillat dicens, noctu corpora esse

esse frigidiora; ideo tunc parum, vel nihil perspirare: Nec vidit pulsum, & inspirationem nocturnam esse indicia corporis calidioris.

IX.

Fatuus putat corpora viva mortuis esse leviora, nec vidit unquam, lanios, cetarios & porcarios, dum vendunt vina, demere decem à libris centum.

X.

Vesanus nunquam distinguit, esse levem ad Stateram, & se sentire leviorem: potest quis gravitatem corporis valde sentire, tamen ad Stateram esse leviorem.

XI.

Corporis pondus mensura dignoscimus, non imaginatione, ut Vecors, qui imaginatur pituitam esse sanguine ponderosiorem; nec vidit eam supernatare; & per pituitam corpus non esse, sed se sentire ponderosius: cur? quia impedit perspirationem.

Men-

XII.

Mentitur in auctorem, non dicentem, insensibilem perspirationem esse carnium difflationem. Hyeme unica die 60. unciæ circiter perspirantur cum levamine: si essent carnium, corpus destrueretur.

XIII.

De Statica nil dixit Galenus: ergo irrita. Bis vacillat; primò quia non legit 6. de tuenda. Deinde non valet, nihil dixit: ergo vana: Nos plurà instrumenta non spernenda ante nos incognita reperimus.

XIV.

Celebris auctor com. 12. primę sect. aph. ait, cibum proportionari difflationi: & com. 15 hyeme majorem fieri difflationem: ergō tunc magis edendum: ergo requiritur ponderis cognitio; quæ omnia Trico negat.

XV.

Fatuus nullam faciens experientiam negat ab aliis experta. Addit

dit sine ulla periclitatione. Si 36. unciæ noctu perspirentur. 32. esse carnium, & quatuor excrementorum.

XV.

Trico mentitur in omnes auctores, dicens, spiritus esse acre tenuiores: nonne ex sanguine & aere fiunt? nonne aer tranat omne corpus; spiritus verò vasis inclusi manent?

XVI.

Ait largam perspirationem à corpore non demere unciam ponderis. Nulla temeritas magis punienda est: quam nulla habita experientia reluctari experientiæ. Expertum est noctis spatio corpus minus tribus libris perpendere, & à coitu corpora Stateram esse leviora: ergo fatuus arguendus mendacii.

XVII.

Ait post immodicam mensium purgationem corpora esse ponderosiora, post immodicam retentionem leviora. Erratum fatale Vecordi, qui non distinguit grave ad Stateram à se sentire grave.

Apho-

APhorismi qui continentur in libro Staticæ nostræ, aliquot jam per annos in lucem edito, veritate comprobantur ex usu istius Sellæ.

Ex qua duo beneficia colligimus; Primum, quanta quotidie fiat corporis nostri perspiratio insensibilis: qua non recte perpensa, vana fermè redditur Medicina; namque ob justo pauciorem vel largiorem perspirationem, omnes fere malæ valetudines fieri solent.

Secundum, in hac Sella sedendo facilè inter comedendum animadvertimus, quando pervenimus ad debitam cibi & potus quantitatem, ultra vel citra quam lædimur.

Sella accomodatur sicuti in hac figura apparet, in qua Statera ad tigna supra cænaculum in loco abdito est appensa, propter proceres, quia cubiculi gratiam tollit; ac

propter indoctos, quibus omnia insolita videntur ridicula: Sella vero digiti interstitio à pavimento elevata, manet stabilis ne facilè quassari possit.

Dum igitur ob cibum ingestum ad debitum pondus & mensuram antea præscriptam devenimus, tunc Stateræ extrema pars paululum attollitur; ac unà Sella illico paululum descendit: Hic descensus est ille qui statim admonet sedentem ad debitam ciborum quantitatem pervenisse.

Quænam vero ciborum salubrium quantitas seu pondus unicuique conveniat, & quanta in singulis corporibus debeat esse perspiratio insensibilis, quæ per Sellam commodè perpenditur, ex lib. nostro de Statica Medicina *quisque facilè intelliget.*

FINIS.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI

PHILOSOPHI, ET MEDICI

CANONES

DE

MEDICINA SOLIDORUM

AD

Rectum Statices Usum.

ROMAE, 1704. *Praesidum permissu.*

Typis Bernabò. Sumpt. Hæred. L'Hullié.

GEORGII BAGLIVI
AD
JO. FRANCISCUM MAUROCENUM

Oratorem Venetorum apud
CLEMENTEM XI.
Pont. Max.

PRÆFATIO.

UM multæ, ac variæ rationes sint, *Maurocene Orator Amplissime*, quibus Populi, & Urbes longè aliis præcellere, maximamque inter alias gloriam consequi possunt: tum duæ præcipuè in amplissimo & laudis, & dignitatis gradu illas locare consueverunt, res nempe

à Civibus præclarè bello gestæ,& Scientiarum decus egregiè, atque cum utilitate publicâ ab iisdem consecutum. Hinc de Patriâ præstantissimorum Virorum inter plurimos populos contentio, ac pugna orta fuit sæpe numero : Et humilis ignotarum Urbium conditio unius Civis amplitudine, nobilitatis, & gloriæ splendorem sibi comparavit. Quæ cum ita se habeant, quantum aliis præesse summo jure debet Itala Tellus armis, & litteris florentissima, cujusque ingentem famam felicitate, ac virtute suorum partam, universæ Terrarum Orbis Civitates æquare nunquam, aut minuere potuerunt. Atque, ut de Viris litterarum gloriâ claris aliqua dicamus, potissimum

qui

qui noſtris temporibus de re medicâ, & philoſophicâ ſcrîpſere;cuinam compertum non eſt ingeniũ Bernardini Teleſii, & M. Aurelii Severini, veræ Philoſophiæ, Medicinæ, atque Chirurgiæ Reſtauratorum? Cui non conſtant exercitationes, arduique labores Mercurialis, Martiani, Ficini, Benevenuti, Patritii, aliorumque optimis, diſciplinis eruditorum pro Platonis, Pithagoreorumque ſententiis in priſtinum reſtituendis? Et quod primum eſt, neminem latent inventa Galilei Philoſophorum ætatis noſtræ Principis; qui ut veterem in litteris Italiæ gloriam tueretur, & confirmaret, res Mathematicas, Aſtronomiam potiſſimum, & Mechanicen exornando, phi-

losophandi methodum illam Græcorum,qui Philosophiam cum Mathematicis conjunxerunt disciplinis, primus omnium revocavit, aliisque facem præbuit investigandi interiores naturæ latebras, atque omne Immensum mente, & animo peragrandi. Ut modò prætercam Cavalerium, Torricellium, & qui ætate nostrâ floruere Borellum, Malpighium, Redium, Bellinum, aliosque, quorum ope Physices scientia, & Ars medica novis inventis fuit exornata. Quare cum ea ad mentem revoco, quæ in homine, vel aliis corporibus comperta sunt; facilè in eam adducor sententiam, Italos nempè magnâ ex parte illa propriis ingenii viribus adinvenisse, atque illustrasse. Etenim,

enim, ut de uno tantum loquar; Sanguinis transitum ex dextro cordis ventriculo in sinistrum per pulmones, ducentis penè abhinc annis primùm aperuit Realdus Columbus immortalis famæ in Romano Archilycæo Anatomicus, primusq; circulum sanguinis subindicavit; quanquam nonnulli Cæsalpino, & alii Sarpio id adscribant. Huic rei accedunt quamplurima elapso fæculo detecta ingenio, & sedulitate Virorum illustrium Bartholomæi Eustachii in Archilycæo nostro olim Anatomici præstantissimi, Falloppii, Acquapendentis, aliorumque, quæ animus hîc non est recensere.

Verum meo judicio majorem fortasse gloriam, atque

famam ſibi, & Italiæ comparavit Sanctorius Sanctorius Juſtinopolitanus, qui mirum, & inauditum in re medica philoſophandi modum inferens ętate illâ incultâ; corporis motus ad Trutinę pondus metitus eſt, & definivit. Hic quoniam ſcitè callebat hominum vitam curriculum eſſe, atque perennem fluxum materiei, varias ex Pithagoræ mente formas ſubeuntis; rem voluit experimento comprobare, inſenſibilemque tranſpirationem ad Trutinam perpendi poſſe primus omnium animadvertit; & exindè veras morborum origines, ac certa ſalubris, & inſalubris vitæ principia magnà cum hominum utilitate determinavit. Ortus eſt anno circiter 1560. Juſtinopoli in po-

postremâ Italiæ Provinciâ, ad inclyta Adriaci maris littora, nobili Urbe, Virisque illustribus clarâ: inter quos ea jure meritò recenset Andream Græcis in litteris peritissimum, qui Homerum, Theocritum, Aristophanem in latinum convertit sermonem; & Mutium, qui Ochinum, Vergerium, Centuriatores, aliosque heterodoxos oppugnavit, atq; contrivit. Sanctorio autem, inter tot laudes, quibus præfulget, hæc una sufficeret, natum esse sub felicissimâ Venetorum ditione, qui nempè Terrâ, marique, belli, atque pacis temporibus summos inter Principes clari, rationem Libertatis, & Imperii ita sedulò custodiunt, ut animorum magnitudine, & liberalium artium patro-

trocinio, Athenienſem ſimul, & Romanam Reſpublicas Civium virtute exæquatas, Imperii diuturnitate ſuperaverint. Nec laudum poſtrema fuerit Autorem noſtrum floruiſſe Patavii in Archilycæo inter cætera celeberrimo, ubi medicam artem magnà cum ſui nominis celebritate, & Auditorum frequentià docuit, atque immortalem Statices librum exaravit. Hunc ego cum ſæpè Medicinæ Tyronibus ex Cathedra commendaverim hoc anno; cumque illum diligenter quęſierint, nec datum fuerit invenire: forte venit ad me Bibliopola Romanus, plurium Doctorum Virorum, qui Sanctorium deſiderabant petitionibus laceſſitus, meque rogavit, ut ejus

Sta-

Staticæ, quam Typis committere cupiebat aliquid ex meo ſyſtemate de Solidis, ſive de fibrâ motrice, & morbosâ adjungerem, noviſque notationibus exornarem, quibus poſſet hęc nova editio reliquis elegantior prodire, & locupletior. Ad quod obeundum muneris, cum imparem me agnoſcerem, tum ob ingenii tenuitatem, tùm ob incredibiles, quibus diſtringor, occupationes, diù renui, donec Bibliopolæ precibus, & medicinæ Tyronum Romani Archilycęi motus, ac tandem victus, paucorum dierum intervallo horiſque pomeridianis hoſce Canones de Medicinâ Solidorum deſcribere, & Sanctorii Staticæ, cum quâ ſyſtema noſtrum de Solidis conſenſionem

nem habet non modicam, apponere non repugnavi. Hæc autem omnia cur tuo nomini nuncuparem *Maurocene* amplissime, fecit tuorum in me beneficiorum jucunda recordatio; quæ quanta sint, & quam singularis tua erga me benevolentia, & voluntas, cum de me honorificè loquaris, & sentias, nemini ferè ignotum est. Quamobrem, ut cunctis itidem innotescat, non apud ingratum, atque immemorem beneficia tua esse locata, publico hoc monimento tibi gratias agendas esse existimavi. Debuissem, ut fieri in similibus assolet, tuas in laudes excurrere, sed quis ego qui tantam provinciam aggredi valeam? Quippe nos in te non illud suspicimus tantum clarissimum

simum

ſimum trium Reginarum Maurocenarum decus, & celeberrimam tot Avorum gloriam ubique terrarum illuſtrem. Verùm quæ propria tua laus eſt ſummam civilibus in rebus prudentiam, pulcherrimis ſcientiarum ſtudiis admixtam. Gravitatem præterea tantæ comitati, atque humanitati conjunctam; miram in arduis quibuſcumque dexteritatem, ingenium ad omnia felix, integritatem quoque, munificentiam, cæteraſque ſingulares animi tui dotes, quibus omnium ſententià non familiæ tuæ tantùm, ſed Perpetuæ Venetorum Reipublicæ ſplendorem & decus addis; factus Noſtrorum amor, deliciæ Bonorum omnium. Sed tuas nunc laudes aliis relinquo, qui-

bus

bus meliores dicendi suppetunt vires: Meis & ego aliquando scriptis, si potero, latè, & peramanter dicturus. Interim ut hæc tibi nostra ex aliquali signo voluntas comperta sit; præclaram edo sub tuo nomine Sanctorii Staticen, cum nostris de medicinâ Solidorum Theorematis; quæ, me tacente, omnes apud ætates loquentur, quid de te senserim, & quanti te existimaverim, ac suprà cunctos ævi nostri Viros coluerim. Neque hæc velim dicta putes à me, dum mihi tecum est Oratio: nam quid te absente, & nondum tibi notus de te dicerem, testem habeo præ cæteris Justum Fontaninum Virum eruditione præclarum, tibique satis probatum, qui tunc quo-
que

que me audiebat; mecumque modo lubens, & sæpius de te laudando, & prædicando contendit. Accipe igitur optime *Maurocene* eâ, qua omnium tibi corda devincis, humanitate, hoc Sanctoriani, nostrique libelli munus, cui si locum tribues eos inter libros, qui tuis ab oculis abesse non solent, vigebit apud te aliqua nostri memoria; quoties illos circumspicies, toties animo tibi occurram: tacitus sæpe tecum loquar, meque de tuis esse familiaribus unum, de iis maximè, qui tuo honori serviunt, existimabis. Vale decus Italiæ, & inclytæ Venetorum Reipublicæ. Romæ prid. Nonas Quintiles 1704.

BIBLIOPOLA ROMANUS
LECTORI.

Prodit tandem in lucem publicis desiderata votis Sanctorii Statice; & quod jucundius est, cum illustris Baglivi nostri de Medicina Solidorum ad rectum Statices usum Theorematis. Gratiam habebis, Lector, celebri Baglivo, quòd typis Romanis lucem videat Sanctorius. Cùm etenim ipsi mentem meam de illo recudendo aperuissem, pro ea qua præditus est humanitate, ac in rebus medicis solertia non vulgari statim laudavit consilium, monuitque ut nè vel minimum temporis perdam in inchoanda re, atque ad finem quamcitò perducenda. Imò ut locupletior cudatur Libel-

lus

lus, precibus meis motus, notationes quasdam ex systemate suo de Medicina Solidorum (quod undique per Europam sub titulo Fibræ motricis, & morbosæ magno excipitur cum applausu, undique de novo recuditur, & Anglica nuper lingua vulgatum est Londini) brevi dierum cursu, horisque successivis conscripsit, & sub titulo Canonum de Medicina Solidorum mihi tradidit humaniter, ac benignè.

Erat tantoperè quæsitus Sanctorius, ut multi qui Libellum plura jam in idiomata conversum, & pluriès editum habere non poterant, manu propria excriberent, sanitatis gratia perpetuò secum laturi. Amice Lector, cujuscumque ætatis, sexus, conditionisque sis, jam meo satisfeci muneri in recudenda tibi Sanctoriana Statice.

Tuum

à Civibus præclarè bello gestæ, & Scientiarum decus egregiè, atque cum utilitate publicâ ab iisdem consecutum. Hinc de Patriâ præstantissimorum Virorum inter plurimos populos contentio, ac pugna orta fuit sæpe numero: Et humilis ignotarum Urbium conditio unius Civis amplitudine, nobilitatis, & gloriæ splendorem sibi comparavit. Quæ cum ita se habeant, quantum aliis præesse summo jure debet Itala Tellus armis, & litteris florentissima, cujusque ingentem famam felicitate, ac virtute suorum partam, universæ Terrarum Orbis Civitates æquare nunquam, aut minuere potuerunt. Atque, ut de Viris litterarum gloriâ claris aliqua dicamus, potissimum

qui

qui noſtris temporibus de re medicâ, & philoſophicâ ſcripſere; cuinam compertum non eſt ingeniū Bernardini Teleſii, & M. Aurelii Severini, veræ Philoſophiæ, Medicinæ, atque Chirurgiæ Reſtauratorum? Cui non conſtant exercitationes, arduique labores Mercurialis, Martiani, Ficini, Benevenuti, Patritii, aliorumque optimis, diſciplinis eruditorum pro Platonis, Pithagoreorumque ſententiis in priſtinum reſtituendis? Et quod primum eſt, neminem latent inventa Galilei Philoſophorum ætatis noſtræ Principis; qui ut veterem in litteris Italiæ gloriam tueretur, & confirmaret, res Mathematicas, Aſtronomiam potiſſimum, & Mechanicen exornando, phi-

losophandi methodum illam Græcorum, qui Philosophiam cum Mathematicis conjunxerunt disciplinis, primus omnium revocavit, aliisque facem præbuit investigandi interiores naturæ latebras, atque omne Immensum mente, & animo peragrandi. Ut modò prætercam Cavalerium, Torricellium, & qui ætate nostrâ floruere Borellum, Malpighium, Redium, Bellinum, aliosque, quorum ope Physices scientia, & Ars medica novis inventis fuit exornata. Quare cum ea ad mentem revoco, quæ in homine, vel aliis corporibus comperta sunt; facilè in eam adducor sententiam, Italos nempè magnâ ex parte illa propriis ingenii viribus adinvenisse, atque illustrasse. Etenim,

rim, ut de uno tantum loquar; Sanguinis transitum ex dextro cordis ventriculo in sinistrum per pulmones, ducentis penè abhinc annis primùm aperuit Realdus Columbus immortalis famæ in Romano Archilycæo Anatomicus, primusq; circulum sanguinis subindicavit; quanquam nonnulli Cæsalpino, & alii Sarpio id adscribant. Huic rei accedunt quamplurima elapso sæculo detecta ingenio, & sedulitate Virorum illustrium Bartholomæi Eustachii in Archilycæo nostro olim Anatomici præstantissimi, Falloppii, Acquapendentis, aliorumque, quæ animus hîc non est recensere.

Verum meo judicio majorem fortasse gloriam, atque

famam sibi, & Italiæ comparavit Sanctorius Sanctorius Justinopolitanus, qui mirum, & inauditum in re medica philosophandi modum inferens ętate illâ incultâ; corporis motus ad Trutinę pondus metitus est, & definivit. Hic quoniam scitè callebat hominum vitam curriculum esse, atque perennem fluxum materiei, varias ex Pithagoræ mente formas subeuntis; rem voluit experimento comprobare, insensibilemque transpirationem ad Trutinam perpendi posse primus omnium animadvertit; & exindè veras morborum origines, ac certa salubris, & insalubris vitæ principia magnà cum hominum utilitate determinavit. Ortus est anno circiter 1560. Justinopoli in po-

postremâ Italiæ Provinciâ, ad inclyta Adriaci maris littora, nobili Urbe, Virisque illustribus clarâ: inter quos ea jure meritò recenset Andream Græcis in litteris peritissimum, qui Homerum, Theocritum, Aristophanem in latinum convertit sermonem; & Mutium, qui Ochinum, Vergerium, Centuriatores, aliosque heterodoxos oppugnavit, atq; contrivit. Sanctorio autem, inter tot laudes, quibus præfulget, hæc una sufficeret, natum esse sub felicissimâ Venetorum ditione, qui nempè Terrâ, marique, belli, atque pacis temporibus summos inter Principes clari, rationem Libertatis, & Imperii ita sedulò custodiunt, ut animorum magnitudine, & liberalium artium patro-

trocinio, Athenienſem ſimul, & Romanam Reſpublicas Civium virtute exæquatas, Imperii diuturnitate ſuperaverint. Nec laudum poſtrema fuerit Autorem noſtrum floruiſſe Patavii in Archilycæo inter cætera celeberrimo, ubi medicam artem magnà cum ſui nominis celebritate, & Auditorum frequentià docuit, atque immortalem Statices librum exaravit. Hunc ego cum ſæpè Medicinæ Tyronibus ex Cathedra commendaverim hoc anno; cumque illum diligenter quęſierint, nec datum fuerit invenire: forte venit ad me Bibliopola Romanus, plurium Doctorum Virorum, qui Sanctorium deſiderabant petitionibus laceſſitus, meque rogavit, ut ejus

Sta-

Staticæ, quam Typis committere cupiebat aliquid ex meo ſyſtemate de Solidis, ſive de fibrâ motrice, & morboſâ adjungerem, noviſque notationibus exornarem, quibus poſſet hęc nova editio reliquis elegantior prodire, & locupletior. Ad quod obeundum muneris, cum imparem me agnoſcerem, tum ob ingenii tenuitatem, tùm ob incredibiles, quibus diſtringor, occupationes, diù renui, donec Bibliopolæ precibus, & medicinæ Tyronum Romani Archilycęi motus, ac tandem victus, paucorum dierum intervallo horiſque pomeridianis hoſce Canones de Medicinâ Solidorum deſcribere, & Sanctorii Staticæ, cum quâ ſyſtema noſtrum de Solidis conſenſionem

nem habet non modicam, apponere non repugnavi. Hæc autem omnia cur tuo nomini nuncuparem *Maurocene* amplissime, fecit tuorum in me beneficiorum jucunda recordatio; quæ quanta sint, & quam singularis tua erga me benevolentia,& voluntas,cum de me honorificè loquaris, & sentias, nemini ferè ignotum est. Quamobrem, ut cunctis itidem innotescat,non apud ingratum, atque immemorem beneficia tua esse locata, publico hoc monimento tibi gratias agendas esse existimavi. Debuissem, ut fieri in similibus assolet, tuas in laudes excurrere, sed quis ego qui tantam provinciam aggredi valeam? Quippe nos in te non illud suspicimus tantum clarissimum

simum

ſimum trium Reginarum Maurocenarum decus, & celeberrimam tot Avorum gloriam ubique terrarum illuſtrem. Verùm quæ propria tua laus eſt ſummam civilibus in rebus prudentiam, pulcherrimis ſcientiarum ſtudiis admixtam. Gravitatem præterea tantæ comitati, atque humanitati conjunctam; miram in arduis quibuſcumque dexteritatem, ingenium ad omnia felix, integritatem quoque, munificentiam, cæteraſque ſingulares animi tui dotes, quibus omnium ſententià non familiæ tuæ tantùm, ſed Perpetuæ Venetorum Reipublicæ ſplendorem & decus addis; factus Noſtrorum amor, deliciæ Bonorum omnium. Sed tuas nunc laudes aliis relinquo, qui-

bus

bus meliores dicendi ſuppetunt vires : Meis & ego aliquando ſcriptis, ſi potero, latè, & peramanter dicturus. Interim ut hæc tibi noſtra ex aliquali ſigno voluntas comperta ſit; præclaram edo ſub tuo nomine Sanctorii Staticen, cum noſtris de medicinâ Solidorum Theorematis; quæ, me tacente, omnes apud ætates loquentur, quid de te ſenſerim, & quanti te exiſtimaverim, ac ſuprà cunctos ævi noſtri Viros coluerim. Neque hæc velim dicta putes à me, dum mihi tecum eſt Oratio: nam quid te abſente, & nondum tibi notus de te dicerem, teſtem habeo præ cæteris Juſtum Fontaninum Virum eruditione præclarum, tibique ſatis probatum, qui tunc quo-

que

que me audiebat; mecumque modo lubens, & sæpius de te laudando, & prædicando contendit. Accipe igitur optime *Maurocene* eâ, qua omnium tibi corda devincis, humanitate, hoc Sanctoriani, nostrique libelli munus, cui si locum tribues eos inter libros, qui tuis ab oculis abesse non solent, vigebit apud te aliqua nostri memoria; quoties illos circumspicies, toties animo tibi occurram: tacitus sæpe tecum loquar, meque de tuis esse familiaribus unum, de iis maximè, qui tuo honori serviunt, existimabis. Vale decus Italiæ, & inclytæ Venetorum Reipublicæ. Romæ prid. Nonas Quintiles 1704.

BI-

BIBLIOPOLA ROMANUS

LECTORI.

Prodit tandem in lucem publicis desiderata votis Sanctorii Statice; & quod jucundius est, cum illustris Baglivi nostri de Medicina Solidorum ad rectum Statices usum Theorematis. Gratiam habebis, Lector, celebri Baglivo, quòd typis Romanis lucem videat Sanctorius. Cùm etenim ipsi mentem meam de illo recudendo aperuissem, pro ea qua præditus est humanitate, ac in rebus medicis solertia non vulgari statim laudavit consilium, monuitque ut nè vel minimum temporis perdam in inchoanda re, atque ad finem quamcitò perducenda. Imò ut locupletior cudatur Libel-

lus

lus, precibus meis motus, notationes quasdam ex systemate suo de Medicina Solidorum (quod undique per Europam sub titulo Fibræ motricis, & morbosæ magno excipitur cum applausu, undique de novo recuditur, & Anglica nuper lingua vulgatum est Londini) brevi dierum cursu, horisque successivis conscripsit, & sub titulo Canonum de Medicina Solidorum mihi tradidit humaniter, ac benignè.

Erat tantoperè quæsitus Sanctorius, ut multi qui Libellum plura jam in idiomata conversum, & pluriès editum habere non poterant, manu propria excriberent, sanitatis gratia perpetuò secum laturi. Amice Lector, cujuscumque ætatis, sexus, conditionisque sis, jam meo satisfeci muneri in recudenda tibi Sanctoriana Statice.

Tuum

Tuum nunc erit eandem præ manibus ſemper habere, ejuſdemque obtemperare præceptionibus, ſi cupis ſanus eſſe, atque longævus ſuper terram. Vale. In Circo Agonali Kalendis Sextilibus 1704.

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
Ad rectum Statices usum.

CANON I.

STATICEN corporis habere sine Statice mentis ad benè medendum, benèque vivendum est inutile. Æquilibrium inter mentem, & corpus à Medico inveniundum: mentis per Staticen Philosophiæ moralis; corporis per San-

Sanctorii Staticen. Quippe in horum æquilibrio sanitas, & vita.

II.

Animi motiones, corporis motus variè afficiunt, & mutant in melius, vel deterius: ut nobis magnus, Testis est Sanctorius. Quare qui Staticen motionum animi per moralis Philosophiæ Canones ad Staticen motuum corporis Sanctorianam dirrigere, atque accommodare non noverit, diu, & salubriter vivere non noverit.

III.

Qui mente agit supra vires corporis, ægrotat corpore: animoque ob molestam morbosi corporis diuturnitatem indignato, animo tandem ægrotabit: Hinc melancholici, maniaci, impatientes, iracundi, similibusque animi affectionibus laborantes evadunt, qui supra vires, temperiemque corporis, animum nimis abstrahunt cogitatione. At verum etiam est, mentem affectus corporis per Sta-

ticen moralis Philoſophiæ corrigere, atque moderari poſſe, ſi velit, & ſciverit. Quanta autem ſit poteſtas, & vis animi motuum, in perſpiratione variè turbandà, ex ſequentibus Sanctorii aphoriſmis certò conſtabit.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi, corporis evacuat ſenſibilia excrementa; animi inſenſibilia magis, & præcipuè cordis, & cerebri, ubi ſedet animus; lib.5. aph.14.

Nimia animi quies magis prohibet tranſpirationem, quam nimia corporis; lib.5. aph.15.

Exercitium animi, & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem ſenectutem, & mortem præmaturam minatur: citius enim ex Philoſopho moriuntur exercitati, quam non exercitati; l. c. aph.19.

IV.

Mirantur multi Medicos intemperatè vivere, tamen ſanè vivere.

Staticen Sanctorii in usum sex rerum nonnaturalium quotidie adhibent, & sanè vivunt. Quæ artis arcana in insanum pandere vulgus, nefas est: nam Medicis hodiè minor quam par est reverentia, & minora meritis præmia. Quod ad me attinet, certè semper:

Odi profanum vulgus, & arceo.

V.

Sicuti conservatio sanitatis instituitur detractione eorum, quæ exuberant; & eorum additione, quæ deficiunt, habita cognitione per Staticen occulti perspirabilis uniuscujusque. Ita & morborum curatio per easdem dirigetur regulas, sive de proximis, sive de prochatarticis eorundem causis disseratur.

VI.

Mirantur multi sobrios, & temperatos homines, nec diu cæteris vivere, nec salubriter, imò sepè vità tolli de repente. Sanctorii

Stati-

Staticen ignorant, nec salutis navim in continuà sex rerum nonnaturalium tempestate positam per solida ejusdem præcepta regunt optimè, ac ducunt; hinc mors præpropera, vel insalubris vita. Quod Medicis tam facile non contingit, quia Statices sunt periti.

VII.

Fallitur ignarum vulgus, si credit æstate morbos vehementius lædere, atque vagari frequentius ob nimiam in æsu fructuum intemperantiam: ægrotant potius homines, quia insensibilem transpirationem æstate copiosiorem aurà frigidà, diu vel noctu incautè sumptà repente deprimunt, atque coercent: hinc statim febres, catharri, tusses, diarrheæ, aliique per æstatem morbi: Quod vulgus ignarum, & Medici rudes causis longè remotis tribuunt, quia Statices imperiti.

VIII.

Notitia solidorum variè oscil-

lantium, & liquidorum vario motu currentium per corpus animatum, ad doctrinam Statices ritè percipiendam maximè conferunt.

IX.

Si Sanctorio doctrina circulationis nota fuiſſet, quam minori incommodo, ac feliciori auſu Staticen ſuam conſcripſiſſet?

X.

Statice Sanctorii, & circulatio ſanguinis Harvejana ſunt duo poli, quibus univerſa regitur veræ Medicinæ moles, hiſce inventis reſtituta, & confirmata: reliqua potiùs illam exornant, quam augent; præcipuè quando de oraculo naturæ pronunciata non ſunt.

XI.

Qui bene noverit æquilibrium inter ſolida oſcillantia, & liquida currentia, morbos quamplures rectè curare noverit. Quique inſenſibilis tranſpirationis modum, & quantitatem cum aliorum excrementorum fluxu, atque copià ri-

tè

tè comparare, & æquilibrium, proportionemque invenire sciverit; tutò vel in difficillimis morbis remedia præscribet.

XII.

Aer Romanus sua vitriolico-aluminosà naturà noxius est stomacho, & pulmonibus: pulmones inficit immediato contactu per respirationem: Stomachum verò per salivam in ipsum ex palatinis, & aliis ex ore glandulis destillantem.

XIII.

Ob id Romani præ aliis populis pulmonum, & stomachi morbis frequenter, & graviter afficiuntur. Stomacho sunt debiles, non benè digerunt, nec nimium voraces sunt; dentium viscìditate, atque immunditie aeris vitio laborant. Ex iisque sic affectis, aut stomachi debilitas arguitur hoc in aere familiaris; aut si fortis ille sit, neglecta dentium cura, in ipsorum nitore conservando, atque tuen-

XVII.

Qui rebus calidis, dulcibusque nimium utuntur, & acido – acri sunt temperamento facilè, & ante tempus laxitate dentium afficiuntur. Baccho, Veneri, rebusque acidis, atque salsis nimium indulgentes, quam male dentibus ægrotant, orisque fœtore. Nitor, & munditia dentium aut sobrietatis indicium est, aut bonæ chyloseos, aut debitæ in munditia conservanda diligentiæ.

XVIII.

Animi passiones diuturnæ, negotia gravia, curæ molestæ, studia post pastum, & vehementes animi contentiones, inquinationem dentium pariunt primò, deinde laxitatem eorundem, cariem, dolorem &c. Dictis de causis stomachi vis in digestione peragenda labefactatur; hujusque in stomacho affectionis indicia per saporem linguæ mutatum, sordidam dentium visciditatem, gingivarum

rum laxitatem, orisque fętorem manifestantur. Si vis de digestione uniuscujusque optimè disserere, respice dentes. Nitor, & elegantia ipsorum, bonam; inquinatio, & labes malam significant chylificationem. Non negaverim tamen, inquinationem illam sæpe nasci à neglectà dentium cura: quæ revera à quovis urbano homine post ciborum usum, atque post somnum negligi non debet; ne culpà corruptorum, & sordidorum dentium in malas incidamus digestiones: prima enim digestio in ore fit, & primum, ac Princeps digestionum menstruum ex opinione nostra, Saliva est; Saliva nobile liquidum potenter solvens, & penè dicam anima stomachi. Anima digestionum.

XIX.

Usu calidorum, acrium, aromaticorum calli pedum summoperè dolent, & exacerbantur: Et quando hi sine causa dolent; signi-

ficant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, pungentium, salinarumque particularum. Regnant autem acria hæc in sanguine, vel ob usum antecedentem acrium esculentorum, & potulentorum; vel ob succi nutritii atque spirituum in sanguine inopiam, consumptionemque, veneris causâ, aut nimię exercitationis mentis vel corporis, vel quod frequenter succedit culpâ prohibitæ transpirationis. Quod de callorum dolore monui, dicas pariter de dolore dentium repente orto sine causà. De catharro, ac sternutatione ob exiguum susceptum frigus, vel auram nocturnam. Hæc nos experientia docet, & continua animadversio naturæ, atque notatio. Et sicuti ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte rectè, malève fiunt, conveniens, aut inutilis naturæ motus intelligi potest.

Mors.

XX.

Mors naturalis venit ob ariditatem, exiccationemque solidorum; & salsedinem, atque vappiditatem liquidorum: solidis medetur balneum tepidæ; liquidis verò insensibilis transpiratio, & cibus boni succi sobriè sumptus, atque quantum naturæ tenor in senectute relaxatus, exposcit.

XXI.

Via regia est à cuti ad alvum, ab alvo ad cutim: mutuæ sunt & humorum & morborum per eas successiones. Torminosa ventris desinunt in dolorifica articulorum, & è contra. A vesica ad alvum, ab alvo ad vesicam sunt pariter successiones, commutationesque; hîc tamen ob vicinitatem; illic verò ob liquidorum omnium generalem quandam, & communem per universalia illa filtra despumationem. Hinc optimè Hippocrates magnus 6. epid. sect. 3. & alibi: *Alvi laxitas, cutis densitas:*

cutis raritas, alvi constrictio.

XXII.

Qui nimium replentur cibis, si postea benè dormiant, benèque per somnum transpirent; non ità facilè ob nimiam repletionem ægrotabunt, sicuti ægrotarent si nõ dormierint, & non trãspiraverint. Inter cæteros exemplo sint Medici, quorum vita perpetua est militia, mortis imagine perpetuò afflicta: vivunt tamen sine morbis, quia somni, & transpirationis curam habent continuam; somni ad benè digerendum; transpirationis verò ad excrementa digestionum benè despumanda.

XXIII.

Qui ociosam, vel negociosam vitam cum Statice Sanctorii ritè accommodare sciverit, raró ægrotabit, & securus erit longævitatis: Molesta quidem hæc medica vita est; sed quantum dulcis sancte Deus, & immortalis?

Quæ

XXIV

Quæ de acido, & alchali, de Archæis, de Nitro-aereo, de acido Pancreatis morborum Domino, similibusque hypothesibus garriunt medici, sunt cognitiones nimis abstractæ, & generales ad morborum naturam investigandam, & removendam. Quæ verò ex Statice Sanctorianà liquidorum, excrementorumque: nec non ex æquilibrio solida inter, & liquida, aliisque fibrarum effectibus petuntur;e naturæ libris prodeunt, ejusdemque oraculo confirmantur.

XXV.

Frustra curas chronicos, aut acutos morbos per purgantia, Diaphoretica, Diuretica, aliaque id generis, nisi solidorum, & liquidorum naturam ad rectum ordinem reducas. In chronicis fibrarum laxitas in pristinam restituenda soliditatem; in acutis verò crispatura, & ariditas earundem,

qui-

quibus liquidorum cursus variè intercipitur, atque turbatur. In utrisque enim liquida promptè current, si solida sint intenta, quantum necesse est. Si tamen culpà sui liquidum non currit, eidem tantummodò medendum.

XXVI.

Dogma generale: *Qui male digerunt, male transpirant*. Perspiratio insensibilis excrementum est tertiæ coctionis. Quare si benè non fiat prima coctio in stomaco, nec etiam bona erit tertia in partibus: errata enim primæ digestionis non corriguntur à secundà, & tertià. Duo itaque præ aliis sunt Medico cognitu necessaria, primò accurata methodus curandi febres. Deinde doctrina solida de curandis ventriculi, & proximi messenterii morbis. Quæ si negligantur, vel oscitanter, aut leviter tractentur, Dî boni quam fecunda errorum soboles inde nascitur, & pessimorum morborum periculosæ nascuntur successiones? Qui

XXVII.

Qui rigidà, & indebità diætà insulsè utuntur, incidunt in morbos, in quos per extremè tenuem victum incidere non posse credebant. Stomachus enim plenus, & vacuus æquè minuunt perspirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptionem; vacuus eam trahit oscillando, ut impleatur: eàdem ratione quà vomitus perspirationem impedit, aut divertit, trahendo ad interiora perspirabile. Quis hæc crediderit, nisi Sanctorii Statice nos hæc doceret? Quare æquè noxius est nimius cibus, ac extrema diæta; sed magis hæc, quia partes defraudat debità restauratione, in quà consistit vita.

XXVIII.

Perspectam habere velle mechanicen, quâ agunt medicamenta in curatione morborum, difficile est; nisi habeatur notitia Statices Solidorum, & Liquidorum, cognitioque

que æquilibrii, virium, & resisten-
tiarum inter ipsa; nam quæ de
primis remediorum qualitatibus
circumferuntur in Scholis, figmen-
ta sunt. Vis, & potestas remedio-
rum in motu, figura, & pondere
suorum minimorum residet magis,
quàm in pompa qualitatum, & je-
juna, atque arida ipsarũ activitate.
Quod etiam de rerum generatio-
ne, corruptioneque hoc anno 1704.
Auditoribus ex Cathedra in hoc
Archilyceo dictavimus.

XXIX.

Non benè conveniunt simul in-
dicationes irritandi eodem tempo-
re solidum, & laxandi liquidum,
ut faciunt Scioli Medentes; eodem
tempore vesicantia, fricationes,
sinapismos, ustiones candenti fer-
ro, vellicationesque præscribendo
in solidis; & potentia diaphoreti-
ca, emetica, aut purgantia in li-
quidis. Hæ binæ vividæ, atque
potentes oscillationes in utrisque
disponunt rem ad strangulatio-
nem

nem, concretionem, suppressionemque liquidi, morbique incrementum magis, quàm declinationem ejusdem. Æquilibrium, & proportio intercedere debet inter solida ad oscillandum, & liquida ad undulandum. Utraque eodem tempore in extremo gradu consistere nequeunt sine vitæ discrimine. Dictum id esto pro apoplexiis, catharris suffocativis, scirrhis viscerum, falsa gravidatione, sive mola uteri convulsiva, internisque chronicorum morborum circa viscera concretionibus: in quibus *Dî boni*, quanta, & quàm vehementia intùs, forisque imprudenter eodem tempore propinant remedia scioli Medentes.

XXX.

Quantùm doleo, quando video Medicos violentis, acutisque Diureticis urinam movere velle in chronicis, aliisque ex infarctu messenterii, obstructisque visceribus, productis morbis; urinam tamen

non

non venire, sed magis supprimi; & si venit, ejicitur quod ejici non debet; immò cum ægrotantis incommodo. Cùm ipse urinam moveam copiosè, in his casibus (taceo de morbis qui sedem habent in sanguinis massa, in quibus juvare poterunt Diuretica) non Diureticis, sed purgantibus, ex pilulis, electuariis, & apozematibus solutivis per intervalla datis, & mihi notis. Quod de urina dico, de sudore quoque, aliisque evacuationibus sentio. Libertas incursu liquidorum, debitaque in solidis laxitas ad secretiones liquidorum necessariæ sunt primò, deinde noxiorum evacuatio. Quique horum ignarus est, veram praxeos cognitionem ignorat. Et si quis dixerit, credis nè Diureticis Baglive? Credis quantum Medicorum vulgus? Respondeam, minimè. Quare non? Respondeam, ipse scio, & opportuno tempore aperiam. Et si quis obstinatè crede-

diderit Diureticis, more quo vulgus Medicorum tumultuariè, & oscitanter iisdem credit; & more pecudum, non qua eundum, sed qua itur in morbis ea indiscriminatìm præscribit, ignorantiæ Medici, pœnas luet miser ægrotus. *Sapienti pauca.*

XXXI.

Qui Staticen Solidorum oscillantium, & Liquidorum currentium, vel traditam ab aliis, vel à nobis in libris de Medicina Solidorum, sive de Fibra Motrice, & Morbosa explicatam possidet: ipsam Sanctorii Staticen, atque clavem plurium difficilium morborum naturam reserandi, tollendique possidet. Rectè itaque scripsit Divinus Senex lib. de Diebus Judic. n. 1. *Magnam artis partem esse arbitror de his, quæ rectè scripta sunt, posse considerationem facere, ac judicare; qui enim hoc novit, & his utitur, non videtur mihi in arte multùm falli posse.*

Quid

XXXII.

Quid confert populares quaspam, & vanas insani vulgus regulas ad vivendum salubriter tenere, atque adamussim observare? uti est aquam bibere magis, quàm vinum post ficus. Ficus nominare calidos, melones frigidos. Lactucam, & id generis olera aceto, & oleo condita in fine potiùs, quàm inter initia pastus edere; similesque nugas memoriâ tenere. Si solida immortal s Statices præcepta per sex rerum nonnaturalium examen demonstrata, & confirmata rectè non teneas? Illa sunt figmenta vulgus delirantis, verbaque otiosorum Senum ad imperitos Juvenes; hæc autem naturæ docentis oracula, suorumque librorum perpetui characteres.

XXXIII.

Æstate sudore madere, & auram frigidam captare, pestis est. Manant vi caloris æstivi copiosa ad cutim effluvia, & omnia liqui-

da

da ad ipsam undulant cum impetu: aura frigida superveniente, sistuntur, & ad interiora reflectuntur; hujusque perpetui refluxus causâ statim veniunt febres, aut catharri, lassitudines, diarrheæ, erysipelata, & mille morbi graves, qui per æstatem vagantur. Præterea qui æstate nimiùm ardent propter calorem externum, vel minùs, aut impatienter calorem æstivum ferunt: aut plenitudine humorum laborant, aut calido præditi sunt temperamento: qui verò temperatè se habent, & calorem ferunt, contrariam prædictis naturam obtinent, & contrariam ad morbos dispositionem.

XXXIV.

Æstate fructuum æsus, & tuendæ insensibilis transpirationis neglecta cura, sunt causa malorum: sed major pestis ab insensibili transpiratione suppressa per auram frigidam noctu diuque captatam. Quod profanum vulgus, Ganeones

nes, & insipidulæ mulierculæ credere vix possunt; credent tamen cùm sentient morbi flagellum.

XXXV.

Qui sunt valetudinarii, sanitate infelices, asthmatici, & naturâ debiles ob morbum, æstate beneficio copiosioris transpirationis, salubriùs vivunt: hyeme verò vix incipiente statim ægrotant transpiratione cohibita. Hyeme ad præservandum, præter sobrietatem, tenuitatemque victus, purgationes mediocres per intervalla juvabunt, æstatisque transpirationem compensabunt. Hac etiam de causa scabies, morbique cutis quamplurimi circa solstitia hyemis incipiunt, aut vigent.

XXXVI.

Si autumno vigeat apparatus calidorum, salinorum, & acrium humorum; deinde supervenit hyems frigida, & nimium aquilonaris; hyeme, vel circa ver vagabuntur morbi pectoris acuti, scabies, ophtal-

ophtalmiæ, febriculæ catharrosæ, similesque, vel alii affectus, citiùs, aut tardiùs, prout æger complexione validus erit, aut debilis, magis, minùsve sobrius, & visceris alicujus intemperie affectus, vel non.

XXXVII.

Qui sobriè non vivunt, cibisque mali succi nimiùm utuntur, debitamque salutis curam quotidie non adhibent, ac deniquæ liberæ, & copiosæ transpirationis beneficium non obtinent ob cutim naturaliter nimis densam, nec facilem ad sudandum: si morbis corripiantur, vel lethaliter ægrotant, vel chronicè. Imbibitâ namque massâ sanguinis loco boni chyli vitiosis excrementis, hoc ipso apparatus nascitur funestorum malorum: quique Medicorum id non benè norunt, non benè mederi norunt. Quàm difficile est, & molestum mederi hominibus intemperatè viventibus: quàm gravibus, dirisq;

malis,

malis, dum ægrotant, corripiuntur. Quantùm timeo in ipsorum curatione, & quàm libenter curam ipsorum non susciperem.

XXXVIII.

Coctio humorum in laxitate debita solidorum, & liquidorum consistit: cruditas verò in contractione, ac veluti confusione strangulationeque eorundem. Testis horum est dira pleuritis; crudelis colica, febris nimiùm ardens. Si sólida in his ad laxitatem non venerint, & liquida ad lenitatem, ac velutì laxitatem despumationis; nunquam benè spera. In magno humorum apparatu semper time; nam ægri moriuntur inopinatè, licèt exiguis, ac veluti benignis febribus laborent. Horum exempla scripta sunt à me quamplurima.

XXXIX.

Quantùm exardeo, cùm video Medicos indicationes omnes ad corrigendam in morbis, & dulcificandam, ut ajunt, peccantem ma-

materiam dirigere; at de correcto humore foris eliminando nūquam cogitare. Quo præcepto spreto, aut neglecto, morbi omnes pessima veniunt successione; quos post longum usum alchalium, testaceorumque, nec non chin:chin:, cui credulum Medicorum vulgus nimiùm confidit, non adhibitis per intervalla purgationibus, culpâ methodi, non naturæ oriri videmus.

X L.

In liquidis animati corporis manifestè observatur Mechanice chimica digestionum, coctionum, fermentationum, despumationum, exaltationum, præcipitationum. In solidis autem Mechanice cunei, vectis, elateris, funependuli, projectionum, resistentiæ, & oscillationis. In utrisque verò simul junctis certò patent regulæ æquilibrii, proportionis, centri gravitatis, resistentiarum, pressionum, projectionum; quæ singula ad mor-

bos per Sanctorii Staticen, perque Medicinam Solidorum fibræ motricis, & morbosæ curandos, & explicandos quàm bellè accommodentur, est incredibile: immò si vera fateamur, utilius certè quàm per vulgariũ figmenta hypotheseon de Cardimelecho, de Archæo, de acido, & alchali, & de mille Chymistarum hypothesibus, quibus tantoperè triumphant, & gloriantur vulgares Medici. Dĩ boni, quàm remota est morborum natura ab hisce nugis!

XLI.

Æquilibrium solidorum, & liquidorum, divisio fibrarum in systema carnearum, & membranearum; vis, origo, effectus, oscillatio, & Mechanice solidorum corporis animati; de quibus, pluribus ab hinc annis in Theatro Anatomico Romano, & ex Cathedra in Archilycæo disputavi primus, & tandem sub titulo Fibræ motricis, & morbosæ, in praxi no-

nostra novē ante annos edit a promisse, publici juris feci, ad assequēdam Sanctorii Staticen, & recōnditas morborū indicationes eruendas præ aliis hypothesibus utiliores, clarioresque videntur. Et si nostrâs homuncio Medicus garrire non desinat, quæ garrit, quæque nos scimus, ac de quibus ipsum in literis ad Parisienses monuimus, responsiones nostras cum castigationibus debitis habebit quamcitissimè, & acerrimè.

XLII.

Primarum digestionum excrementa per alvum ducuntur, secundarum per urinas, ultimarum per insensibilem transpirationem. Inter has admirabilis est proportio, & æquilibrium; dum altera ex egestionibus, vel supprimitur, vel minuitur, copiosiori fluxu alterius debet compensari. Quod si non fiat, mutato, turbatoque æquilibrio, morbi veniunt: hinc arcanæ fluunt, ac veræ ad morbo-

rum originem investigandam, curandamque indicationes.

XLIII.

Optimè dixit Hippocrates magnus lib. de Diebus Judicat. n. 1. *Plerumque hominis natura Universi potestatem non superat*. Quod verè dictum est ab illustri Medicinæ Dictatore; quia reverà vivit homo in aere elastico, ponderoso, resistentiarum, & impetus capace; influxibusque caloris, & frigoris, similiumque qualitatum singulis momentis obnoxio; & ob id difficile est ei in tam vario aereo liquido, vitam sine labe ducere, ejusdemque superare potestatem, nisi summam adhibeat diligentiam usu Statices Sanctorianæ insensibilem ponderandi transpirationem, eandemque ad tam perennes, & inæquales aeris mutationes ita accommodandi; nè aut nimiùm cohibita morbos pariat, aut nimiùm soluta, vires solvat, vitamque; morbosque gignat prioribus con-

contrarios, Sæpè verò occultos, graves, malignos, & quorum aliquando ignoramus naturam, quia ab occulto aeris influxu pendent; & de epidemicis malis vera hæc magis sunt, quàm de vulgaribus, & frequenter vagantibus. Quod dico contra vulgus insanum, qui perpetuò hæc garrit contra Medicos. Febris maligna fuit, Medicus eam non cognovit, & æger mortuus est. Hæc est quotidiana per Urbem fabula, dum ægri moriuntur. O vulgus stultissimum! Ecquid tu Judex esse poteris in quæstionibus, & oraculis artis, quam non possides? Ecquid credis dari has febres malignas ab Orbe Lunæ in hasce terras depulsas? Falleris. Nam istæ malignitates febriles ex occultis Scholarum qualitatibus petitæ non dantur: sed Philosophiâ chymico-mechanicâ experimentali teste ex manifestis acidi coagulantis, & acris dissolventis, aut inflammatorii qualita-

tibus, vel potiùs ſubſtantiis deducuntur: quo ex fonte omnium origo malignarum. Ac proindè in fictis hiſce malignitatibus febrium, ac malorum, de quibus garrit vulgus, reſpiciendum magìs eſſe ad cauſam febris, quàm ad febrim ipſam certò crederim.

XLIV.

Quid juvat eruditionum pompam? Quid elegantia ſermonis, & fucus? Quid lunatica methodus curandi morbos per ſecreta Ciniflonum ab Orbe ſtellato, & ab Orbe Solis petita? Quid inanis plurium ſcientiarum, atque linguarum oſtentatio in Medico? Si perſpectam non habet arcanam, reconditamque vim motuum ſolidorum, & liquidorum, æquilibrium inter ipſa; unde origo vitæ ſalubris, & inſalubris; nec non fundamentum Statices Sanctorianæ? Quàm multi ab hoc ſecuro verè praxeos portu diſtant adhuc, & in tempeſtoſo errorum, falſa-

rum-

rumque hypotheseon pelago jactantur miserrimè, magno ægrotantium detrimento. Prudenti pauca.

XLV.

Coctio in morbis non tantùm consistit in despumatione morbosę materiei, ejusdemque à bonis liquidis separatione; verùm etiam in debita laxitate canalium, & fibrarum oscillantium, si morbi sint acuti; si autem chronici in tono earundem naturali, & intentione elateris debita. In acutis namque crispatura, & potens oscillatio viget in solidis; in chronicis verò laxitas, & atonia. Sæpè hujusmodi laxitas, & atonia morbosa desinit in tabem viscerum, sive hectico — cacheticam eorum intemperiem; culpâ solidi magis, quam liquidi. O' quàm reconditę sunt, & occultæ hujusmodi viscerum tabes! O' quàm pauci Medici eas dignoscunt, & quàm pauci curare sciunt. Diuturnæ hypocon-

driorum, ſcorbutorum, hyſteriarum, morborumque meſſenterii affectiones in eas deſinunt; emortuo in fibris ob morborum diuturnitatem elatere, & æquali robore; hinc macies, febriculæ purulentæ, laſſitudines, ſincopes frequentes, inappetentiæ, tandem ſoluto naturæ tenore mortes veniunt. De tabe viſcerũ peculiari diſſertatione tractabimus quamprimùm. Qui hęc neglexerit, veros indicationum fontes neglexerit.

XLVI.

Ex Statices Sanctorianis experimentis vomitus ſummoperè impedit tranſpirationem, quia retrahit ad interiora tranſpirabile: ſi facit id potens oſcillatio fibrarum ſtomachicharum per vomitum, evacuando foris materiam: quantò magìs idem efficiet oſcillatio vehemens, vel inflammatoria, vel dolorifica aliorum viſcerum cum febre, vel ſine ea, ad quas oſcillationes non ſuccedunt evacuationes

nes

nes materiei, ut in vomitu! Imò à corporis habitu retractis ad interiora liquidis, & ad oſcillantem locum vim facientibus, concreſcunt ibidem, ardent, æſtuant, atque ad tumores, ſcirrhos, inflammationeſque diſponunt ægrotantem. Ars tamen ab affectis in oſcillatione locis, evacuando divertere poteſt materiem per veſicantia, cauteria, ſinapiſmos, ſcarificationes, & ſtimulos omnis generis; quæ quidem non ſunt Galeniſtarum figmenta, aut ſomnia, ut Helmontiſtæ arbitrantur; ſed naturæ docentis, ac præmonentis oracula, & voces.

XLVII.

Prȩter externum frigus duo ſunt quæ præ cæteris tranſpirationem turbant, & ad interiora retrahunt: unda liquidorum velociter currentium, & unda ſolidorum fortiter oſcillantium versùs aliquam partem; proinde diarrheæ, dolores interni, morbi interni diuturni

vehementer, & nimiùm distrahunt perspirationem; imò etiam omne id quod æquilibrium turbat inter fluxum, & refluxum liquidorum, & inter solidum oscillans, ac liquidum currens.

XLVIII.

In hoc te exerceto, ut cognoscas in morbis an æquilibrium mutatum inter solidum oscillans, & liquidum currens, sit culpâ liquidi, aut solidi, vel utriusque simul. An æquilibrium mutatum in ordinem redigendum sit per remedia externa, fricationes nempe, balnea, unctiones, ustiones, exercitationes, musicen, navigationem, venationem, tripudiationem, peregrinationem, amicorum suavem, & gratam conversationem; perpetuam ruris, sive campestris, atque montani aeris oblectamenta; diuturnam equitationem; perpetuam cum Rusticis terram arantibus consuetudinem ad respirandum nobile nitrum, è Telluris magnæ matris visce-

viſceribus vomere ruptis recenter exhalans, ſtimulantia univerſalia, vel particularia; an verò per remedia interna, an per utraque ſimul. Quæ qui rectè tenet, veras morborum quamplurium indicationes curativas poſſidet. Aliter minimè.

XLIX.

Diſcrimen eſt inter Leges Staticas ſolidorum, & liquidorum pro vario diſcrimine morborum; ſtatim ac ęgrotat homo, tenor Legum Staticarum turbatur ſtatim, atque mutatur, & varia ſors naſcitur, tam in perſpiratione inſenſibili, quàm in excrementis aliorum filtrorum. In chronicis ſolida, & liquida undulant, & oſcillant ad viſcus, in quo vis eſt, & anima morbi; nam ferè ſemper in chronicis organi læſio adeſt, & ſi non eſt, diuturnitate mali tandem ſuccedit. In acutis, quoniam oſcillatio ſolidorum, & undulatio liquidorum eſt vehemens, & univerſalis; prout altera ex hiſce ſuperave-

ric alteram; varia pariter nascitur conditio inter Leges Staticas secernendorum tam sensibilium, quàm insensibilium; & hinc ex acutis, alii solvuntur per crisin excrementorum graviorum per alvum, alii minùs gravium per urinam; alii denique tenuium, ac volatilium per insensibilem transpirationem.

L.

Quantum doleo magne Hippocrates, tuque conditor artis inclyte Esculapi: cum video Medicos statim ac observant mulierculas menstruorum corripi suppressione; & inde ventre intumescere, ac ad molam ventosam uteri, sive hydropem siccum ejusdem, sive vulgò falsam graviditatem pervenire: statim institutâ pluries malesanâ, & à nobis minus probatâ sanguinis missione, eisdẽ diû præscribere amara, calida, aperientia, mirrhata, castoreata, & alia id generis, quæ sanguinis menstruum fluxum promoveant: donec tandem

dem augescente magis, quam declinante malo, res desinat in cancros, scirrhos, aliaque difficilia uteri mala. Doleo quidem, nam hæc adhibent indiscriminatim in omnibus mulierculis, & omnibus penè ipsarum morbis: Nullo antè facto examine, an iracunda sit mulier, an placidis prædita moribus; an arida, siccaque, an verò mollis, & succiplena; an morbis animi laboret, nec ne: Quinam sit elater in solidis, quæ acrimonia in liquidis, quod æquilibrium in utrisque: Quo facto examine à nobis, eisque curatis more, quo hydropes siccos ventris curare solemus per emollientia, crispaturam mulcentia, indignationem, liquidorum lenientia, aliaque nobis nota, & usu probata; & ventrem detumescere, & menstrua fluere videmus, & stupentibus Adstantibus sanitatem recuperare. Felicem Medicum qui reconditas morborum successiones noverit,

& Aba-

& Abacedarium naturæ per analogiſmum loquentis optimè didicerit. Qui hæc non habet, non credat ſe clavem habere curandorum morborum.

LI.

Libera tranſpiratio debilem facit corporis conſtitutionem, ſed ſalubritate compenſatur: Difficilior contra robuſtiorem naturam, ſed ad morbos procliviorem. Hæc omnia complexus eſt medicinæ Dictator Hippocrates his aureis verbis lib. de morbis: *Quibus corpus probè tranſpirat, ii imbecilliores, & ſalubriores exiſtunt, promptèque ad ſanitatem reſtituuntur. Quibus corpus malè tranſpirat, ii priuſquam ægrotent robuſtiores, cum verò in morbos inciderint, difficilius reſtituuntur.* Miror ſane, quomodo Sanctorius hanc duplicem de tranſpiratione ſententiam neque citarit, neque ſe vidiſſe ſaltem aſſerverit. Vel cum idem divinus Senex ait 6. epid. ſect.3. *Cutis*

tis raritas alui constipationem efficit, cutis coarctatio carnium auctionem; ventris torpor omnium conturbationem, & vasorum impuritatem. Sed ex dictis fiat epilogus legũ Medicarũ.

EPILOGUS

Legum Medicarum.

LII.

IN Theorices quæstionibus agitandis Sanctoriani, & Harvejani. At in veris sensibus practices, & naturæ morborum eruendis Hippocratici, & Duretiani præferuntor.

LIII.

Sophistarum captionibus abstinento, curandi leges ab Hippocrate Dictatore petunto. Contra perspectam veritatem ingenium ne contendunto.

LIV.

Verbis perspicuis communibusque loquendi formulis à naturâ mor-

morborum dictatis utuntor. Atque dum ratio cum oraculo naturæ patefit, de argumentorum formâ, sophistarum exemplo ne laboranto.

LV.

Prius in thesibus, quæ in naturâ per ægrorum morbos loquente, & per symptomatum characteres se pandente fundamentum habent, deinde in hypothesibus exercentor.

LVI.

Argumentum satis explosum ne regerunto, neve obstinanto, ac si diutius contendere libeßit, aliunde petunto.

LVII.

Objectionibus responsione solida renituntor; si desit, honestius tacento.

LVIII.

Si legum medicarum repugnantia nulla fuat, communes medicinæ regulas opponunto: si nec escint. Primò vetustum jus ex Hippocrate, deinde dogmaticas, & ra-

& rationales ſententias à Græcis, Arabibus, & Latinis Medicis mutuantor.

LIX.

Penes Hippocratem ſumma poteſtas eſto. Ad eundem cuilibet provocare jus eſto. Et ſi quid in his legibus obſcurum, perplexumve ſiet: Communi Hippocraticorum, conſultis peritioribus inter Medicos; more Majorum interpretandi, ſupplendique jus eſto, & in perpetuas Medicinæ tabulas redigitor.

LX.

Qui ſecus faxint, nec in Theorice Sanctoriani ſint, & Harvejani ad leges mechanicas ſolidi, & liquidi: In Practice Hippocratici, & Duretiani, Blaterones habentor, Doctorum coetibus excluduntor, erroribuſque ſuis perpetuò torquentor.

FINIS.

MENDA LIBRARIORUM.

SI quæ ſint Menda, quæ irrepſerint in recuderdis hiſce libellis, candidus Lector marte ſuo corrigat, & in rectum dirrigat ſenſum; nam pro adhibita à nobis diligentia hac in editione perficienda, ſperamus pauca inventurum. Interea faveat Medicinæ Staticæ, & Medicinæ Solidorum Sanctorii, atque Baglivi noſtri, quia non exiguos inde fructus percipiet.

